

NEMLZETI

MAGAZIN

22/12

2022/23-as évad
X/4. szám

DECEMBERI,
JANUÁRI
ELŐADÁS-
ÉS PROGRAM-
AJÁNLÓVAL

OLIMPIA ÉS MITEM

A világszínház ünnepe

BRECHT ÉS MOLIÈRE

A kaukázusi krétakör és a Don Juan

ILLYÉS 120

Irodalom, színház, politika

NYITÓKÉP

ÜNNEP

Sok színházi ünnepet tartogat számunkra az év vége és a következő esztendő.

A karácsonyhoz kapcsolódik a leggazdagabb magyar népi dramatikus játék: a betlehemezés. A népszokás ma már leginkább előadás formájában él tovább, és a Nemzeti Színház adventváró eseményein az idén is felléptek betlehemezők, ezúttal nádudvariak, szentpéterúriak és gencsapátiak (ők láthatók a képen).

Mostanság ünnepeljük a 20. század második felének egyik legjelentősebb íróját, Illyés Gyulát, aki 120 éve született. Irodalmi alakját és színházi pályafutását felvázolva tisztelgünk életműve előtt. (*Összeállításunk a 40–47. oldalon.*) A szilveszter és az újév az idén különleges ünnep: Petőfi születésének 200. évfordulója – a Nemzeti repertoárján két műve is szerepel: egyik régi előadásunk, a *János vitéz*, és egy friss produkciónk, *A helység kalapácsa*.

A 2023-as esztendőt is színházi ünnepel kezdjük: vagyis premierrel. Január elején Bertolt Brechtől *A kaukázusi krétakőr*, a hónap végén Molière-től a *Don Juan* kerül színre. (*Interjúk és olvasnivalók a 7. és a 20. oldaltól.*)

Ünnepre készül az ország is, mégpedig színházi ünnepre: 2023 áprilisától júniusig Magyarországon rendezik a világszínház egyik legnagyobb ünnepét, a Színházi Olimpiát. Az olimpia is ünnepel, hiszen 1995-ös alapítása óta ez lesz a 10. a sorban. Impozáns program várja az érdeklődőket: három hónap alatt 35 ország 200 társulata 550 előadással lép fel 70 helyszínen – Budapesten és egész Magyarországon. Az olimpia rendezője és szervezője a Nemzeti Színház, amelynek MITEM fesztiválja adja az eseménysorozat gerincét: 16 ország 34 társulatától 48 előadás látható majd a Nemzetiben. (*Összeállításunk a 34–39. oldalon.*)

Ilyen sokféle színházi ünnepel kíván Önöknek áldott karácsonyt és szerencsés új esztendőt a Nemzeti Színház egész társulata!

A képen: Gencsapáti betlehemesek a Nemzeti Színház előtt

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

24

34

8

15

8

A kaukázusi krétakör

„Ma is krízisben élünk, ezért a világban meglévő hiányról, a jóról kell szólnunk. Meggyőződésem, hogy egy alkotó embernek, egy színházi rendezőnek az a dolga, hogy a jóra törekvő embert mutassa meg. És így lehetséges, hogy a nézőket elvigyük a katarzisig.” (Avtandil Varszimasvili)

24

Don Juan

A hírhedt nőcsábász, Don Juan és inasa, Sganarelle az irodalomtörténet egyik ikonikus párosa. De kik ők egymásnak? Úr és szolgája, szabados életű nemes és az ő lelkiismerete, hódító és cinkosa? Egy biztos: klasszikus vígjátéki felállítás. Erről beszél a címszerepet alakító Bordás Roland, és a darabbéli szolgát megformáló Rác Zoltán.

34

Színházi Olimpia

A Színházi Olimpián 35 országból 200 társulat 550 előadása látható 70 helyszínen Budapesten és egész Magyarországon 2023 húsvétjától Szent Iván éjjeléig: világ minden részéről érkeznek a különleges előadások. Tervek, eszmék és ajánlók a világszínház egyik legnagyobb seregszemléjéről.

40

Illyés 120

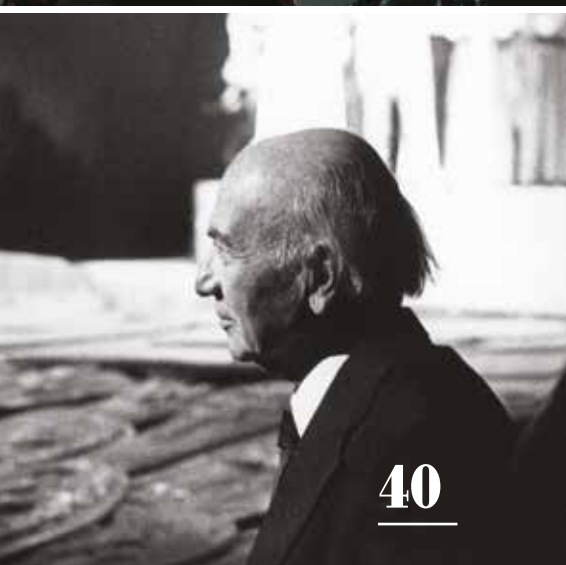
Miért és mitől lesz egy közmegegyezéssel klasszikusból a nemzet elnémetelt bálványja és fajtája magányos totemoszlója? Miért nem lehetett '56 után több ősbemutatója a Nemzetiben a „nemzet költőjének”? Hogyan halványult el a Fáklyaláng? Irodalom, színház, politika. A 120 éve született Illyés Gyulára emlékezünk.

NEMZETI magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványa • 2022. december • X. évfolyam 4. szám |

Főszerkesztő: Kornya István • A szerkesztő munkatársa: Görömbölyi László • Fotó: Eöri Szabó Zsolt • Korrektúra: Lukácsy György

| Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • Felelős kiadó: Vidnyánszky Attila vezérigazgató • Médiaajánlat: 30/508-4711 | Nyomdai

előkészítés: Inform-Line Stúdió Bt. | Nyomás: HTS-ART Nyomda | Megjelenik 6000 példányban | Lapzárta: 2022. december 15.

40

Címlapon:
Katona Kinga A kaukázusi krétakör
című előadásban
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

JEGYVÁSÁRLÁS

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: +36 1 476-6868

e-mail:

jeqy@nemzetiszinhas.hu

szervezes@nemzetisinhaz.hu

Nyitvatartás:

K-P: 10–18 óra | Szo: 14–18 óra,

illetve az előadások kezdetéig.

Vasárnap és hétfőn zárva.

www.nemzetiszhaz.hu/jegyinformacio

PREMIER: A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR

- 7** Bárhol és bármikor • Bertolt Brecht és A kaukázusi krétakőr
- 8** Példázat a jóról • Avtandil Varszimasvili
- 10** Mindig kimagyarázza magát • Trill Zsolt

PREMIERPORTRÉ

- 16 Érzelmi odaadással • Katona Kinga

PREMIER: DON JUAN

- 21** Ezernyi hódítás, egyetlen szerelem • Molière és a Don Juan
- 22** Egy őszinte a képmutatók között • Alekszandar Popovszki
- 24** Csábít és romba dönt • Bordás Roland, Rácz József

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

- 26** Bakkhánsnők / Rocco és fivérei / Médeia / Üvegfigurák /
Tündöklő Jeromos / A kertész kutyája / A Mester és Margarita

X. SZÍNHÁZI OLIMPIA ÉS IX. MITEM

- 34** A világszínház Magyarországon
- 36** Fesztiválok olimpiája
- 38** OLIMPIA-ajánló

ILLYÉS 120

- 4.1** Alexa Károly: Illyés Gyuláról a változó... és a mocchanatlan időben
- 4.4** Gajdó Tamás: Időszerű írnivalód nincs?!

SZÍNHÁZNOVELLA

- ## 48 Zalán Tibor: Konceptióóóóóóóóóóóó!

50 A NEMZETI SZÍNHÁZ HÍREI

52 PROGRAMAJÁNLÓ

53 A NEMZETI MINDENKIÉ

55 VÁLTSON BÉRLETET!

56 HAVI MŰSOR - JANUÁR

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Az Isten ostora, a Körhinta, az Éden földön,
a Tóth Ilonka, A fültámadás szomorúsága,
az Egri csillagok című előadások támogatója
a Nemzeti Kulturális Alap.

nka
Nemzeti
Kulturális Alap

PREMIER • A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR

Bertolt Brecht

A kaukázusi krétakör

Gruse Vacsнадze, konyhalány – KATONA KINGA | Szimon Csacsava, a palotaőrség katonája – BORDÁS ROLAND | Azdak, a falu jegyzője – TRILL ZSOLT | Georgi Abasvili, kormányzó – BERETTYÁN SÁNDOR | Natella, a kormányzó felesége – SZÁSZ JÚLIA | Gogi, a kormányzó adjutánsa / Bizergan Kazbeki / Beteg / Gigi, ügyvéd – FARKAS DÉNES | Lavrenti, Gruse bátyja / Öreg tejárus / Öreg paraszt / Fogadós – SZARVAS JÓZSEF | Salva, rendőr – KRISTÁN ATTILA | Gruse „anyósa” / Idős feleség / Menekült – SZÜCS NELLI | Joszif, Gruse „férje” / Orvos / Menekült / Fiatal paraszt – HERCZEGH PÉTER | Szerzetes / Nagyherceg / Gazdag paraszt / Idős férj / Menekült – VARGA JÓZSEF | Arszen Kazbeki / Őrvezető / Menekült / Vendég – SZÉP DOMÁN | Fafej, közkatona / Lovászfőú – KOVÁCS S. JÓZSEF | Aniko, Lavrenti felesége / Dajka / Szakácsnő / Parasztasszony / Grúzia anyácska / Menekült – SZILÁGYI ÁGOTA m. v. | Zsuzsuna / Fiatal lány / Titkárnő / Komorna / Vendég / Menekült – MARTOS HANGA e. h. | Katona / Fiatal paraszt / Vendég – MADÁCSI ISTVÁN e. h.

Díszlet: Mirian Svelidze // Jelmez: Natalia Kobahidze // Zene: Gia Kancseli // Dramaturg: Kozma András // Súlyó: Sütő Anikó // Ügyelő: Dobos Gábor, Géczy István // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: AVTANDIL VARSZIMASVILI

mikor? hol?

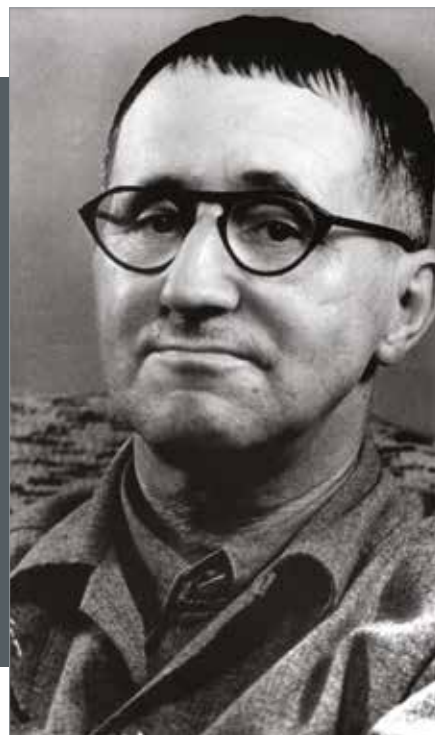
PREMIER: január 7. – 18 óra • Nagyszínpad

további előadás: január 10. – 18 óra • Nagyszínpad

(Augsburg, 1898. február 10. – Berlin, 1956. augusztus 14.)

Költő, író, darabíró (ahogy magát nevezte), rendező, színházvezető, az epikus színház teoretikusa. Beiratkozott ugyan az orvosi egyetemre, de a versírás és a színház jobban érdekelte. Az ismertséget a *Koldusopera* hozta meg számára 1928-ban. Kapcsolatba került a munkásmozgalommal és a munkásszínházzal, műveit a proletariátus szolgálatába kívánta állítani.

1933-ban, Hitler hatalomra jutását követően Ausztria, Svájc, Dánia, Finnország, Svédország után az USA-ba emigrált. Az emigráció éveit írta az úgynevezett nagy darabjait – *Rettegés és ínség a Harmadik Birodalomban*, *Carrar asszony puskái*, *Galilei élete*, *A szecsuaní jóember*, *Kurázi mama és gyermekei*, *A kaukázusi krétakör*... Színpadhoz nem jutott, 1947-ben beidézték az Amerikaelenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság elé. A meghallgatás után visszatért Európába. Előbb Zürichbe, majd Kelet-Berlinbe költözött, ahol feleségével, Helene Weigel színésznővel létrehozták a Berliner Ensemble-t.

Bárhol és bármikor

Bertolt Brecht és A kaukázusi krétakör

Bertolt Brecht kedvelte a tandrámákat, a mesés történeteket. Szívesen írt példázatokot, ha olyan kérdések megválaszolásának lehetőségére és lehetetlenségére próbálta ráirányítani olvasói, nézői figyelmét, mint például az igazság, a jóság, az önzetlenség, az őszinteség, a szeretet és hasonló erkölcsi értékek. *A kaukázusi krétakör* esetében a nagy kérdés, hogy ki az igazi anya. De amíg ebben az ügyben eljutunk az utolsó felvonásig, végül a krétakör megrajzolásáig, nagy utat jár be a néző térben és időben. Ráadásul szembesülnünk kell mindenféle gonosz-sággal, hamissággal, önzéssel és hasonlókval, mert ezek is emberi tulajdonságok, még akkor is, ha embertelen következményekkel járnak.

A kaukázusi krétakör pontosan mutatja azt is, hogy Brecht szívesen használt fel műveiben másoktól hallott, olvasott történeteket. Ebben a drámában természetesen benne van a saját elbeszélése, az *Augsburgi krétakör*; abban pedig a szintén német, Brecht-kortárs Klabund *A krétakör* című mesejátéka, mely a 13-14. századi kínai Li Hszing-Tao *Krétakör* című darabjának átirata. De benne van ebben a drámában a salamoni döntésként ismert bibliai történet is (Királyok I. könyve 3. rész 16–18. vers).

Brecht *A kaukázusi krétakör* esetében is megtartotta a távolságot, ragaszkodott az epikus színház úgynevezett elidegenítő effektusaihoz, mégis érzékelhető a történet lélektani megápolozottsága. Ami viszont feltűnőbb, az a sok emberáldozat, a harc, háború, üldözés, menekülés, krimi, váratlan helyzet,

**„Véres időkben is élnek
Jószívű teremtmények.**

csodás találkozás, és nevezhetünk a mű remek humorán, például amikor egyszerre eszi a süteményt a násznéppel azonos gyásznap, vagy a peres ügyekben becsületlenül dönt a becsülettel lefizetett bíró...

Az igazán jó tanmesék bárhol és bármikor megtörténhetnek. Brecht művében a keretjáték szerint a krétakörös történetet a darabbeli énekes egy völgy használati jogán vitázó két grúzai kolhozfalú lakóinak mutatja be – okulásként és szórakoztatva tanítva. A játszó személyek ott a két falu lakói lesznek. Ezt a keretjátékot jó ideje már nem játsszák a színházak.

Bertolt Brecht *A kaukázusi krétakör* című drámáját 1945-ben, még az amerikai emigrációja idején írta, az ősbemutatót csak négy évvel később tartották a szerző berlini színházában, a Berliner Ensemble-ban. Magyarországon csak jóval később tűzték műsorra: 1961-ben ez lett a Madách Színház, az új, nagykorúti épület nyitóelőadása. A Nemzetiben legutóbb 1990-ben játszották: Csizsár Imre rendezésében Kubik Anna, Bubik István, Cserhalmi György főszereplésével.

Példázat a jóról

Avtandil Varszimasvili – rendező

Nem a háború pusztítása, hanem a jóság, nem az alantas ösztönök, hanem a nehéz időben megőrzött tisztesség érdekel ebben a példázatban – mondja Avtandil Varszimasvili. A grúz rendező Bertolt Brechttel szemben nem az értelemre, hanem a szívekre kíván hatni.

Egy grúz rendezőtől jogos megkérdezni: van-e valami grúz a német Bertolt Brecht színdarabjában?

– Brecht több darabját valós vagy kitalált országba helyezte. *A kaukázusi krétakör*ből is kiderül: a szerző nem ismeri Grúziát. De nem is ez az érdekes, hanem a történet. Mivel Brecht kommunista volt, elképzelhető, hogy Sztálinnak tett gesztus miatt választotta Grúziát darabja színhelyéül. A ma már senki által nem játszott keretjáték is a szovjet hőskort idézi, amiben két kolhoz azon vitázik: ki lehet a termékeny völgy igazi gazdája? Ahogy a darab kérdése ez: ki a gyerek igazi anyja? A mi előadásunkban több lesz Grúziából, mint Brecht darabjában volt – nem etnográfiai szempontból, természetesen, hanem lelkiülből, szenvedélyből.

Brecht nevéhez köthető az elidegenítő effektus, az ő színháza a fejre, az értelemre és nem a szívre akar hatni. Ön olyasmit szeretne, ami ellentmond a szerző törekvéseinek?

– Nem, dehogyt! Brecht számára fontos volt az elmélet, és valóban afféléket írt, hogy a nézőnek nem élveznie kell az előadást, hanem értenie és a többi. Amikor az igazán érzelmes színházat csináló nagy olasz, Giorgio Strehler elhívta Brechtet a Piccolo Teatróba, hogy megmutassa neki a *Kaukázusi* rendezését, a szerző el volt ragadtatva. Az újságírók arról faggatták Brechtet, hogy ez az előadás szemben áll azzal az elmélettel, amit ő a színházról hirdet, a német mester azt felelte: előbb-utóbb minden elmélet megdől. Én azt tartom, hogy a rendezés hogyanja is fontos, de a lényeg: miről akarunk a nézőknek mesélni?

Mi aktuálisabbról lehetne *A kaukázusi krétakör* kapcsán szólni, mint a háborúról?

– Valóban: a darabban polgárháború dúl, vérontás folyik. De mi nem úgy nyúlunk a háború témájához, mintha tudósítani akarnánk, ami versenyez a tévékkel, és ami maivá teszi az előadást. Lesznek háborús jelenetek, és a kegyetlenség is megmutatkozik majd, ami a fegyveres konfliktusok velejárója, de mindezek másodlagosak számunkra. Mert az előtérben valami más áll. Az a gondolat, hogy csak a jóság és a bölcsesség képes megmenti az embert. Erről szóló példázat *A kaukázusi krétakör*.

Az ember árnyoldalait bemutatni könnyebb, hálásabb...

– Minden emberben ott lakozik az ördög is, de én nem az alantas ösztönökkel akarok foglalkozni, amik egy háborúban hatványozottan megmutatkoznak. Tisztaság, szerelem, hűség, őszinteség – ezeket minden ember megéli élete során, és ezekről szólunk úgy, hogy megmutatjuk, vannak helyzetek, amikor különösen nehéz ezek szerint élni. „Mily szörnyű kísértés a jóság!” – mondja Brecht.

Ha ma nem lenne háború Európában, ha Moszkvában rendezhette volna meg a darabot, ahogy eredetileg tervezte,

akkor is így állna a rendezéshez? Milyen volt az *A kaukázusi krétakör*, amit saját színházában rendezett 2008-ban?

– Minden időszak megsűgja, miről kell előadást csinálni, és minden jó darabban legalább tíz téma van. Ezért játsszák újra és újra, ezért fedezik fel újabb és újabb generációk a klasszikusokat. A grúz színháztörténet egyik nagy pillanata, legendás előadása volt, amikor 1975-ben megrendezte a *Kaukázust* Robert Sturua. Karneváli hangulatú örömnépszokás, csupa ének és tánc volt az előadás, a béke ünnepe. Így is megszólaltatható Brecht műve. Sturua ugyanis akkor leglidércesebb álmában se gondolhatta, hogy valaha polgárháború dúlja majd hazáját, mint ahogy ez a 90-es években megtörtént. Amikor 2008-ban megrendeztem, a polgárháború és a rózsák forradalma után még a megosztottság, a széthúzás kísértett Grúziában. Ma is krízisben élünk, ezért a világban meglévő hiányról, a jóról kell szólnunk. Meggyőződésem, hogy egy alkotó embernek, egy színházi rendezőnek az a dolga, hogy a jóra törekvő embert mutassa meg. És így lehetséges, hogy a nézőket elvigyük a katarziséig.

Gruse, a szolgálólány és Szimon, a katona hűséget fogadnak egymásnak. Amikor kitör a háború, a katona bevonul, a lány

AVTANDIL VARSZIMASHVILI
(1959)

Grúz színház- és filmrendező. Dolgozott a Sota Rusztaveli Színházban (a Tbiliszi működő grúz nemzetiben), jelenleg művészeti vezető Tbiliszi orosz nyelvű Gribojedov Állami Színházában.

2001-ben alapította meg saját színházát a grúz fővárosban, a Liberty Theatre-t. A Sota Rusztaveli Színház- és Filmművészeti Egyetem rendező szakának tanszékvezetője. Rendezett Ukrajnában, Finnországban, Észtországban, Németországban, Oroszországban.

pedig magához veszi a kormányzóné gyerekeit, akit az úrnő – miközben inkább a vagyonát menekíti – magára hagy. Amikor Szimon hazatér, ezzel a gyerekekkel találja mennyasszonyát és elbizonytalanodik. Végül tisztázódik minden, a szerelmek egymásra találnak. Tiszta, világos történet. De ott van Azdak, ez a mindent fonákul néző bíró. Ki ez a furcsa alak?

– Amikor a vér szerinti anya visszaköveteli a gyereket, Azdak felrajzolja a krétakört, középre állítja a kislányt, és elmondja: a két nő közül annak ítéli a gyereket, aki kiragadja onnan. Aztán mégis annak adja, aki elengedte a gyereket, aki inkább lemond róla, minthogy fájdalmat okozzon neki. Nem a törvény szerint ítél tehát, hanem emberségesen. Azdak az egyszerű, józan népi bölcsesség képviselője. Nem a törvénykönyvből ítélkezik – azt csak a feneke alatt tartja, hogy magasabban üljön. Az irratlan igazság szerint ítél.

Aztán örökre eltűnik...

– Éppen ezért miért ne gondolhatnánk: ő meséli el nekünk ezt az egész történetet. Míg a bíró, Azdak és a mesélő Brecht-nél külön alak, nálunk ugyanaz a színész, Trill Zsolt alakítja. Brecht-nél a mesélő figurája egy „showman”, de én nem akartam, hogy egy mikrofonba beszélő alak legyen a színpadon – így szokás mostanában ezt a szerepet megformálni –, mert bizonyos értelemben „elviszi a show-t”. A mi előadásunkban is megmarad a narráció, megőrizük tehát a brechti epikus színház egyik lényegi vonását, és így játszunk el ezt a filozófiai példázatot a jóról.

KORNYA ISTVÁN

Trill Zsolt, Kristán Attila

Mindig kimagyarázza magát

Trill Zsolt – Azdak „túlírt” szerepéről, a színházi örületről, egy sérülés tanulságairól és a mindenhová beszüremkedő háborúról

A salamoni döntés bibliai történet, számos művészi feldolgozása létezik. Bertolt Brecht *A kaukázusi krétakör* című drámája is ezen alapul. A háborúban a kormányzóné által magára hagyott kisbabát Gruse, a szolgálólány veszi gondjaiba. Később a kormányzóné visszaköveteli a gyermeket. Az ügyben Azdak bírónak kell ítéletet hoznia, aki a kisiút a krétával felrajzolt kör közepére állítja, és a két nő közül annak ítéli, aki kiragadja onnan. A bírót Trill Zsolt alakítja.

Ősszel mutatták volna be a darabot. Miért kellett elhalasztani a premiert?

– A bemutató előtt négy nappal a próbán egy kis dobogóra kellett felugranom, aztán léptem-léptem, és hallottam, hogy reccsen az izom. Részleges izomszakadásom lett. Nem kellett megműteni, két hétig feküdtem, utána néhány hétig mankóval jártam.

Sok előadás maradt el a baleset miatt?

– Nem. *A Mester és Margarita*-ban mankóval játszottam – abba belefért, viszont a *Caligula helytartóját* nem mertem vállalni, mert Petronius katona, harcos, örök mozgásban van. Amíg én otthon feküdtem, *A kaukázusi krétakör* rendezője, Avtandil Varszimasvili az első felvonást próbálta tovább a többiekkel. Én ugyan csak a második felvonásban lépek színre, de végig

Kovács S. József, Trill Zsolt

narrálom az előadást, vagyis mondom a történetet. Brecht-nél külön szerep a mesélőé, de a mi előadásunkban Azdak mesél. Ez eredetileg felvételtől ment volna, de mondtam a rendezőnek, hogy szívesen ülnék a kulisszák mögött, s előben narrálnám a darabot. Így minden este ott rögtön, azonnal tudnék reagálni a helyzetekre, az érzésekre. A rendező erre azt mondta, nem várja el tőlem, hogy végigüljem az első felvonást, de nekem ez nem teher.

A narráció arról szól, amit látunk a színpadon, vagy a szereplők érzéseiről, gondolatairól?

– Hol erről, hol arról, vagy úgy viszi tovább a cselekményt, hogy elmeséli, mi történt közben, amit nem láttunk. Nekem előre meg kell tanulnom a szöveget, egyébként nem tudok próbálni. Fontos, hogy meglegyen a fejemben, mert amikor elkezdünk beszélgetni a darabról, elemezzük a helyzeteket, akkor azt már mint információt rögzíttem magamban, és aszerint cselekszem. Kevés időnk volt, a próbafolyamat talán másfél hónapig se tartott. Úgy nyertünk időt, hogy én megsérültem. A rendező erős koncepcióval érkezett, de szívesen fogadta a mi ötleteinket is. Végtelenül nyitott ember.

Ha a színészt sérülés éri, az a szerepére is hat?

– Valamilyen szinten biztosan. Sokat gondolkodtam rajta, hogy miért történt ez, és hogyan tudok tovább úgy dolgozni,

hogy ne okozzak se másoknak, se magamnak sérülést. Az elején biztos, hogy le kell csillapodnom, és másként kell felépítenem magamban a szerepemet. Megkérdeztem a rendezőt, hogy a kapott szövegen lehet-e még korrigálni, mert szerintem ez is, meg az is kellene bele. Azt mondta, ő még életében nem dolgozott ilyen színésszel, csak olyanokkal, akik húztak a szövegükből. Brecht zseniális fickó volt, az örületet – bocsánat! ezt most olyan elánnal mondtam, hogy feldöntöttem a teáját – szóval, ezt az örületet különböző színekben tudta megmutatni. Úgy tűnik, mintha Azdak szerepe túl lenne írva. Rengeteget beszél, és néha teljesen felesleges dolgokat mond. Igen ám, de ez a kifejező eszköze. Ez egy ilyen ember. Mindig kimagyarázza magát. Ezért tudott túlélni, ezért nem tudják elpusztítani. Nem ad egyenes válaszokat, mindent megkerül. Hibát hibára halmoz, de azokból is kimászik.

Van humora?

– Humor nélkül nem működik a világ. Nekünk, kisembereknek minél több van, annál könnyebben tudjuk élni az életet. Azdak is így van ezzel. Nem állítom, hogy én humoros leszek, de törekszem rá.

Érez bármilyen közösséget a bíróval?

– Igen. A szeleburdiságát, a meg- és fennmaradásra, túlélésre való törekvését, ami szerintem minden ember alapélménye

– mindenkinek másként, de ahogy az ember megy bele a korbába, akkor meg végképp. A háború, és ami zajlik körülöttünk, amiben élünk most, az mind benne van. Próbán sokszor beszélgetünk olyan dolgokról, amelyek látszólag nem tartoznak az anyaghoz, de valamilyen szinten azok is rögzülnek. Naponta többször is végigmegyek a szövegen, és néha egy-egy szó vagy mondat valamit elindít bennem. Ha izgalmas irányba tol, azt meg kell őrizni, és rögtön rögzíteni kell az agyamban.

Ez csak a próbán történik meg, vagy vezetés, vásárlás közben is?

– Mindenütt, ez egy örület! Amikor elkezdek egy darabbal foglalkozni, akkor az folyamatosan ott van a fejemben. Nem tudom kikapcsolni.

Abban a pillanatban is érez hasonlóságot Azdakkal, amikor sorsdöntő kérdésben kell határoznia?

– Sokkal kisebb kérdésekben igen, élet-halál kérdésekben nem. Erre mondja Sztanyiszlavszkij, hogy ez az érzelmi emlékezet – ami nélkül nincs színház. A kisebb emlékeket, érzelmeket, döntéseket kell a megfelelő pillanatban előkaparni magunkból.

Az író beleszötte a történetbe a jól ismert bibliai történetet. Ennek ellenére is izgulhat a néző?

– Szerintem úgy kell eljátszani. Az az igazi! Színházba is azért megyünk, hogy drukkoljunk, nem?

Mi a legnehezebb ebben a szerepben?

– A pontos ritmusát és a mértékét elkapni, mert lehetőséget ad elmenni az örület felé, amit el kell kerülni. Arra is figyelni

kell, hogy minden érthető legyen a nézők számára, nehogy lemaradjanak valamiről.

Közel áll Trill Zsolthoz Brecht drámafelfogása, az epikus színház, az elidegenítési effektusok?

– A mi előadásunk egyáltalán nem elidegenítő. Klasszikus songok sincsenek benne. Avtandil fiatalkorában látta a darabot Brecht rendezésében – egy grúz színésszel, aki az író berlini színházában lépett fel – és az neki nem tetszett. Varszimasvili színházi világa egészen más. Ő egy végtelenül érzelmes előadást szeretne színpadra állítani.

A kaukázusi krétakör előtt találkozott a grúz rendezővel?

– Igen, először a kilencvenes évek végén Lembergben egy nemzetközi színházi találkozón, ahol a beregszászi társulat a Boccaccio *Dekameronjából* készült *Sólyompecsenye* című előadásunkat játszotta. Meg is hívott minket Grúziába, Tbiliszibe, ahová három előadást vittünk. Első este Jacques Prévert *Éjjeli látogatók* című darabját mutattuk be. Akkorát buktunk, hogy öröm volt nézni. Másnap nem köszöntek nekünk. Miután második este lement a *Godot-ra várva*, Avtandil megölelt és azt mondta: „Tudtam! Én nem a tegnapi színházat hívtam meg, hanem ezt a mait.” A harmadik darabunknak, a *Sólyompecsenye*-nek is nagy sikere lett. Életem egyik legnagyobb utazása volt az a grúziai út. Azóta nem találkoztam vele. Nagyon kellemes ember. Hatvanéves elmúlt, Tbilisziben saját színháza van. Ő már nem „önmegvalósítani akar”. Arra kért bennünket, hogy próbáljuk élvezni és szeretni a darabot. Nekünk bejött...

OZSDA ÉRIKA

| az összeállítás fotóit készítette: Eöri Szabó Zsolt

**„Hogy minden azoké legyen itt,
akik bánni tudnak véle,
A gyermek az anya-szívűké,
hogy fölnevelődjön...”**

PREMIERPORTRÉ • KATONA KINGA

A kaukázusi krétakör

„Akkor születhet sikeres előadás, ha az üzenet, amit a darab hordoz, minden alkotónak egyaránt fontos, és hinni tudunk benne, hogy a nézőknek is valami igazán értékeset tudunk vele átadni.

Érzelmi odaadással

Katona Kinga az érzelmek értelméről, egy biccentés jelentéséről, párhuzamos próbákról, kis és nagy szerepről

Katona Kinga – gyermeke születése után – már az előző évadban, 2022 januárjában visszatért a Nemzeti Színházba. Előbb a korábbi szerepeiben láthatta a közönség, az idei évadot pedig Gruseként kezdte volna, de Trill Zsolt izomszakadása miatt elmaradt a Brecht-dráma októberi bemutatója, majd a novemberi is. Így 2023 januárjában két premierje is lesz a színésznőnek: *A kaukázusi krétakör*, illetve Molière *Don Juanja*, amiben Donna Anna szerepében mutatkozik be – mégpedig úgy, ahogy azt Puskin megírta.

Mennyire viselte meg, amikor még ősszel *A kaukázusi krétakör* bemutatója előtt, a főpróbahéten, a célegyenesben le kellett állniuk?

– Ennek senki sem örült, ahogy én sem. Trill Zsolt sérülése miatt kellett leállítani a próbafolyamatot, és maradt el az októberi bemutató. Nem történt nagy baleset, csak egy rossz mozdulat okozta az izomszakadást. Az eredetileg tervezett premier estéjén nagyon furcsa érzés tört rám, de biztos vagyok abban, hogy valamiért így kellett történnie. Mikor a novemberi bemutatót is el kellett halasztani, azt már sokkal könnyebben viseltem.

Akár örülhetett is volna: több időt tölthetett a kislányával.

–Természetesen annak mindig örülök, ha a kislányunkkal lehetek. De ez a szerep, és persze a színház is fontos számomra. A szülés után hamar megerősödtem. Ezt elsősorban annak köszönhetem, hogy a gyermekünk nagyon nyugodt természetű. Egész éjjel alszik, így mi is tudunk pihenni. Szerencsére édesanyám szívesen segít. Amikor 2022 januárjában visszajöttem a színházba, az igazgatóm, Vidnyánszky Attila – nekem tanár úr –, felajánlotta, hogy nem kell mindjárt visszavennem minden szerepem, választhatok is ezek közül. Végül abban maradtunk, hogy szépen, fokozatosan visszatérek a korábbi szerepeimhez, az *Egri csillagok*at kivéve. A felújító próbák után folyamatosan vissza is kerültem azokba a repertoáron lévő darabokba, amelyekben eredetileg játszhattam.

Psyché

A Brecht-premier halasztásának azért is örülhetett volna, mert maradt ideje az esetleg nyitva maradt kérdések, bizonytalanságok átgondolására!

– Ez igaz. Mivel a baleset miatt megszakadt a próbaanyag, a bennem ragadt kérdésekre magam kezdtem megkeresni a lehetséges válaszokat. Újra elolvastam a szöveget, megnéztem a témával kapcsolatos irodalmat. Folyamatosan átgondoltam magamban a jeleneteket, és próbáltam fejben lejátszani őket, hogy frissen éljenek bennem.

Akár lett volna ideje arra is, hogy megnézzze, mások hogy csinálják. Erre nem gondolt?

– Tudom, hogy az interneten is vannak színházi felvételek, sőt, legutóbb a Katona József Színházban mutatták be ezt a drámát, de azt korábban nem láttam, ekkor pedig már nem is akartam megnézni. Ha már tudom, hogy milyen szerep vár rám, olyankor igyekszem kerülni a korábbi rendezéseket. Még véletlenül sem szeretném, ha egy-egy megakadásnál a másoktól látott lehetőségeket használnám. Nekem magamnak kell megtalálnom a mi előadásunkban érvényes megoldásokat, magamból kell felépítenem a szerepem.

Gondolom, nem ez az első találkozása Brechttel.

– Természetesen a gimnáziumban és Kaposváron is, a színművészeti egyetemen tanultunk Brechről, az ő újításairól, az

epikus színházról vallott nézeteiről, a dramaturgiai elképzeléseiről. Itt a Nemzeti Színházban először a Zsótér Sándor által 2016-ban rendezett *Galilei élete* című előadást láttam, az elsősorban Töröcsik Mari miatt lett emlékezetes számomra. *A gömbfejűek és csúcsfejűek* volt a következő emlékezetes előadás, azt is Zsótér rendezte, és abban nekem is volt egy kisebb szerepem. Majd a 2018-as MITEM-en, a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozón *A kaukázusi krétakör* előadásával vendégszerepelt itt a Berliner Ensemble társulata. Ebből is örökök magamban néhány képet. Az különösen erősen belém ivódott, amikor az anyaság bizonyítására mindkét nőnek maga felé kellene húznia a gyermeket. Akkor még eszembe sem jutott, hogy néhány év múlva én játszhatom majd el ezt a csodálatos szerepet.

A kislánya, a saját anyasága mennyire segítette ebben a szerepfarmálásban?

– Az biztos, ha a próbák során a kislányomra gondoltam – és bizony gyakran eszembe jutott –, könnyebb volt Gruseként védelmeznem, mentenem a magára maradt gyermeket. Érdekes módon az egyes jelenetek kidolgozásánál éreztem ezt a segítséget, de amikor már a dráma egészében, a teljes ív felépítésében gondolkodtam, akkor részben el kellett engednem a személyes érintettséget, mert különben elviselhetetlenül nehéz lett volna a játék.

KATONA KINGA

Budapesten született 1992-ben. A Szent László Gimnáziumban érettségizett. Egy évig az ELTE szociológia szakán tanult. 2012 és 2017 között a Kaposvári Egyetem színművész szakos hallgatója volt Vidnyánszky Attila osztályában. 2017-ben lett a Nemzeti Színház tagja.

A 2022/23-as évadban *A kaukázusi krétakör*, a *Don Juan* és a *Rex* előadásokban lép új szerepekben színpadra.

Látható még ezeken túl *A sűgő*, a *Macskajáték*, a *Rocco és fivéréi*, *Leánder és Lenszirom*, *A Mester és Margarita*, a *János vitéz* és a *Vitéz lélek* című darabokban.

A történet szerint kitör a polgárháború, mindenki menekül a palotából. A kormányzó felesége mindenét menti, ruhákat, ékszert, de a csecsemőjét magára hagyja. Gruse, a szolgálólány is elindul, de visszatér, mert meghallja a gyermek hangját...

– Gruse lelkiismerete szólalt meg. Ezért tért vissza.

Az igazi anya miért nem tért vissza?

– Talán mert a lázadók bosszújától jobban félt, mint a cseléd lány. Meg aztán a kormányzóné esetében az anyai ösztönnél is erősebb lehetett az önzés, a hiúság, a hatalomféltés... De ez a mi előadásunkban egészen másképp értelmeződik, sokkal összetettebb szereplőként jelenik meg a gyermek igazi anyja.

A rendező, Avtandil Varszimasvili Grúziából érkezett. Nyilván van tolmács, de nem lehet könnyű a megértés.

– Ezzel semmi gond nem volt. Az első próbákon a rendező elmondta, hogy mit gondol erről a darabról, hogy képzeletben az egyes szereplőket, így gyorsan egymásra tudunk hangolódni, mert már az asztali próbák során tisztázódott, hogy kinek mi a motivációja és az útja a darab során.

Most már csak a nézőnek kell értenie!

– Ettől nem félek. Nincs szükség különösebb aktualizálásra vagy magyarázkodásra, hogy valaki megértse ennek a példázatnak a mai párhuzamait. Annyi tragédia, annyi gyanakvás, borzalom, bizalmatlanság tapasztalható napjainkban is, hogy mindenki pontosan érteni fogja Brecht gondolatait.

Azok a bizonyos elidegenítő effektusok itt nem működnek?

– Nyomokban sem. Úgy is mondhatnám, hogy ez az előadás teljesen szembenegy Brecht epikus színházával, mindenfajta elidegenítés nélkül, teljes érzelmi bedobással dolgoztunk. Av-

Berettyán Sándorral a Rocco és fivéreiben

tandil Varszimasvili nem a brechti színházat próbálja másolni. Ha hasonlítanom kellene valakihez az ő rendezését, leginkább David Doiasvilit említeném. Vele először itt a Nemzeti Színházban 2014-ben találkoztam, ő rendezte a *Szentivánéji álom* című Shakespeare-darabot. A következő találkozásunk 2016-ban a *Cyranó* volt, amiben már együtt is dolgozhattam vele. Azt, hogy Doiasvili Avtandil Varszimasvili tanítványa volt, csak *A kaukázusi krétakör* főpróbahetén tudtam meg. Nem véletlen tehát a hasonló rendezői felfogás. Mindkét rendező végletekig túlfűtött érzelmi odaadást követel a színésztől, még egy technikai lejáró próbán is, amikor elvileg a díszlet elrendezésén, és a fény állításán lenne a fókusz, akkor sem lehet félgözzel próbálni, amihez nagyfokú lelki rugalmasság szükséges.

A következő bemutatója, a *Don Juan* rendezője is külföldről érkezett.

– Alekszandar Popovszki a Maribori Szlovén Nemzeti Színház művészeti vezetője. Az ő rendezése volt 2021-ben a Bulgakov-darab, *A Mester és Margarita*, amiben én játszottam Margarita szerepét, úgyhogy ismertük már egymást.

Söptei Andreával a Forró mezőkben

Ebben az évadban a harmadik eredeti bemutatójának rendezője sem magyar.

– Valerij Fokin Oroszországból érkezik, ő rendezte itt annak idején *A krokodilus* című Dosztojevszkij-drámát. A MI-TEM-nek, a Nemzeti Színház nemzetközi fesztiváljának köszönhetően több rendezését is láttam. Nagyon várom ezt a találkozást is, izgalmas próbafolyamatnak ígérkezik, mert egy olyan darabon fogunk dolgozni, ami most íródott, és amit még senki sem állított színpadra.

Tehát nem fél a nyelvi nehézségektől?

– Egyetemistaként, még 2014-ben az *Abogy tetszik* volt az egyik első bemutatóm itt a Nemzeti Színházban, azt az előadást a bukaresti születésű Silviu Purcărete rendezte. Egyáltalán nem zavart a nyelvi különbség. Egy magyar rendezőnek is lehet olyan stílusa, sajátos szóhasználata, amit előbb meg kell szoknunk, meg kell ismernünk, hogy értsük egymás színházi nyelvét.

De egy magyar rendező esetében elképzelhető, hogy vendégként viszi majd magával más produkciókba, vendégjátékokra.

– Avtandil meg is jegyezte: kár, hogy nem tudok grúzul, mert szívesen vinne magával Tbiliszibe. Ez persze csak vicc volt. De ha idejönnek az ismert, elismert vendégrendezők, számunkra az is nagy lehetőség. Gyakran olyan megoldásokat, rejtett képességeket hoznak ki belőlünk, amikről még mi sem gondoltuk, hogy ott van bennünk. Ilyen alkalmakkor nagyon sokat lehet tanulni.

A kaukázusi krétakör bemutatója után nagyon hamar következik a Molière-premier. Jól kezdődik az új év! Jobbnál jobb szerepek!

– Gruseként szinte folyamatosan színen vagyok a Brecht-darabban. Ez tényleg komoly és szép feladat. *A Don Juan* esetében viszont sokkal könnyebb dolgom van. Donna Anna csak mellékszereplő, ebben az előadásban leginkább Bordás Rolandnak mint Don Juannak, és Sganarelle-ként Rácz Józsefnek jut a feladat oroszlánrésze.

A Brecht-darabban Bordás Roland játssza Gruse vőlegényének a szerepét, Don Juanként pedig Donna Annának is udvarol.

– Ez is egy érdekes, kettős találkozás. Rolanddal sok előadásban játszottunk együtt, ráadásul osztálytársak voltunk Kaposváron, így jól ismerjük egymást, és emellett barátok is vagyunk, ezért nagyon könnyen egymásra tudunk hangolódni.

Nem tart attól, hogy összecsúsznak ezek a párhuzamosan is próbált szerepek?

– Nem. Egyáltalán nem félek attól, hogy valamiképpen hatnának egymásra ezek a szerepek. Két teljesen külön világ. Még eszembe sem jutott, hogy Gruse talán úgy nézne Szimónra, mint Donna Anna Don Juanra, vagy éppen fordítva. Nem zavar, sokkal inkább biztonságot jelent, hogy ismerjük, értjük egymást a színész kollégákkal, még segíteni is jobban tudunk egymásnak, ha kell.

Trill Zsolttal *A Mester és Margarita* után most *A kaukázusi krétakör* hozta össze...

– Zsolt sok motivációt ad nekem minden próbafolyamat alatt. Nagyon sokat lehet tanulni tőle intenzitásról és színpadi ritmusérzékről. Nagyon reméltem, hogy a baleset után nem kell beugró szereplővel bemutatni a darabot, mert ez az előadás Zsolt nélkül számomra elképzelhetetlen.

Mint idősebb kolléga megmondja, ha valamit rosszul csinál?

– Mi szerencsére általában egyet gondolunk a szerepek kapcsán, így erre nincs is szükség, de ha valami miatt elbizony-

Részletek

talánodom, ő rögtön megérzi, és megpróbál segíteni. Nem is feltétlenül csak szavakkal. Ha valami nem stimmel neki, egy hunyorításból, egy biccentésből érezni lehet a véleményét. Ebben a próbafolyamatban különösen sok segítséget kaptam tőle, és nem csak a közös jelenetekben. Akkor is bent ült a próbán, amikor nem volt feladata, mert fontos volt neki, hogy figyelemmel kísérje az előadást, és hogy jó legyen a végeredmény. Akkor születhet sikeres előadás, ha az üzenet, amit a darab hordoz, minden alkotónak egyaránt fontos, és hinni tudunk benne, hogy a nézőknek is valami igazán értékeset tudunk vele átadni.

A férje, Berettyán Nándor rövidesen mint Petőfi jelenik meg a mozikban. A filmforgatás kapcsán biztos eszébe jutott, hogy lehetett volna akár Szendrey Júlia is.

– Egyetlen pillanatig sem fordult meg a fejemben. Egyébként sem jellemző rám ez a hozzáállás, persze előfordul, hogy egy-egy szerepről, amit színházban látok, azt gondolom, hogy mélyebben is meg lehetett volna fogni, és hogy én mennyire másképp oldottam volna meg, de ez ebben az esetben fel sem merült.

De a zenés színház még elcsábíthatja?!

– Tanultam zenét, szeretem is, de alapvetően prózai színész vagyok. Hihetetlenül sokat tud segíteni a színpadon, ha az em-

bernek van ritmusérzéke, és ezt a zene által lehet a legkönnyebben megtanulni.

Csak a *Kőszívű* miatt hoztam szóba a zenés színházat.

– Igen, játszom *A kőszívű ember fiai* című Jókai-regény alapján készült musicalben. Baradlay Ödön feleségét, Lángly Arankát játszhattam. Sente Vajk rendezte, aki most is csodálatos szereplőgárdát hozott össze, tele elképesztően tehetséges emberrel, akikkel megtiszteltetés volt egy színpadon állni és énekelni. Ezért a lehetőségért nagyon hálás vagyok, mert megtapasztalhattam, milyen csodálatos, és ugyanakkor elképesztően nehéz is ez a műfaj.

Lesz folytatás?

– Prózai színészként erre kevés esélyt látok, de egyáltalán nem zárkoznék el, ha jönne egy újabb lehetőség. Ez leginkább olyan volt nekem, mint egy felejthetetlen kirándulás, ami után új élményekkel jöttem haza a Nemzeti Színházba, és az ott szerzett tapasztalatokat, remélem, itt is tudom majd kamatoztatni.

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER • DON JUAN

Molière

Don Juan, avagy a kőszobor lakomája

Fordította: Illyés Gyula, Gáspár Endre

Don Juan – BORDÁS ROLAND | Sganarelle – RÁCZ JÓZSEF | Donna Elvira – SZÁSZ JÚLIA | Egy titokzatos nő – UDVAROS DOROTTYA | Gusmann, Pierrot, parasztleány – BERETTYÁN SÁNDOR | Don Carlos – BERETTYÁN NÁNDOR | Don Alonso / Salivando – KOVÁCS S. JÓZSEF | Don Luis, Kőszobor – RUBOLD ÖDÖN | Koldus – VARGA JÓZSEF | Charlotte – BARTA ÁGNES | Maturina – ÁCS ESZTER | Dimanche úr – TÓTH LÁSZLÓ | Donna Anna (Puskin változatából) – KATONA KINGA | Aireado – SZÉP DOMÁN

Díszlet: Sven Jonke // Jelmez: Mia Popovszka // Díszlettervező-asszisztens: Riederauer Dóra // Zeneszerző: Marjan Nekjak // Dramaturg: Verebes Ernő // Tolmács: Guczogi Anna // Súlygó: Gróf Katalin // Ügyelő: Lencsés István, Ködmen Krisztián // Rendezőasszisztens: Vida Gábor

Rendező: ALEKSZANDAR POPOVSZKI

PREMIER: 2023. január 27. – 19 óra • Nagyszínpad

Párizs, 1622. január 15. – Párizs, 1673. február 17.

Jean Baptiste Poquelin, vagyis Molière (a név eredete ismeretlen) első társulata 1643-ban gyorsan megbukott, és a hitelezők elől vidékre menekültek. Az országjáró truppot hamarosan a Napkirály, XIV. Lajos testvére vette pártfogásába. 1658-ban visszatértek Párizsba, és nemsokára már a Palais-Royalban játszottak. 1662-ben elvette Armande Bédart, egykori barátnőjének és színésztársának, Madleine Bédart-nak a lányát (aki a pletykák szerint Molière lánya volt).

A *Tartuffe* 1664-es bemutatása és betiltása után egy évvel XIV. Lajos királyi társulattá nevezi ki a színházat, amelynek vezetője, drámaírója és sztárszínésze Molière volt. A *Tartuffe* betiltása és újbóli, végleges engedélyezése (1669) közötti években remekművek sora született: *Don Juan*, *A mizantróp*, *Amphitryon*, *Dandin György*, *Fösvény*, később a *Scapin furfangjai*, a *Tudós nők* és az *Úrhatnám polgár*. Molière a *Képzelt beteg* előadásán rosszul lett, de végigjátszotta a szerepét. Néhány órával később meghalt.

„**A képmutatás divatos bűn, és minden divatos bűn erényszámba megy**

Ezernyi hódítás, egyetlen szerelem

Molière és a Don Juan

Hogy Don Juan mint történelmi személy létezett-e, azt pontosan senki sem tudja, de az biztos, létezhetett volna. A vakmerő nőcsábász hírében álló, a valláserkölcssel mit sem törődő spanyol nemesről már a középkorban is mesélhettek az emberek. A pokol tüzeire jutott hűtlen csábító halála ellenére halhatatlanná vált. Irodalmi alkotásokban, zeneművekben, színpadi előadásokban több ezer alakban maradt fenn, és időnként ma is megjelenik, bennünket is elgondolkodtat.

Don Juan történetének első szépirodalmi feldolgozása a szerzetesként is szolgált író, Tirso de Molina alkotása. *A sevillai szédelgő és a kövendég* című komédia nyomtatásban először 1630-ban jelent meg. Erre épül, ezt dolgozza fel a legtöbb Don Juan-történet. Az alapművet előbb elárasztotta a commedia dell'arte vaskos humora, közben nagyobb hangsúlyt kapott a szolga furfangja, mint a bűnös kalandor elkárhozása. Az újabb és újabb elemzéseknek köszönhetően eljutottunk oda, hogy filozófusok kezdték kutatni és vitatni Don Juan élet-szemléletének mélységeit, majd közben pszichológiai fogalommal vált a donjuanizmus is.

Molière olasz és francia szerzők előzménynek tekinthető színpadi játékaiban után írta meg *Don Juan avagy a kövendég* című komédiáját. Az ősbemutató 1665. február 15-én volt. A szolga, Sganarelle szerepét maga a szerző játszotta. A siker ellenére mindössze tizenöt előadást tarthattak. Az istenhittel kapcsos-

latos kétségek, a cinikus megjegyzések és az egyházellenesség vádjai miatt Molière többször is kénytelen volt változtatni az eredeti szövegen, végül szükség lett a király, XIV. Lajos pártfogására is.

Könnyed szórakozást a 18. században, a Napkirály udvarában sem jelenthetett Molière maró gúnnyal átítatott komédiája. A hittel, a valláserkölcssel kapcsolatos kérdéseken túl a szerelemértelmezés miatt is elgondolkodtató dráma ez.

Illyés Gyula, a Molière-mű fordítója saját drámájában, az *Orfeusz a felvilágban* című vígjátékában is megfogalmazta Don Juannal és a szerelemmel kapcsolatos dilemmáját. Az egyik szereplőjével mondhatja ki: „Nőtől nőhöz nem szerelemszomj űzi Don Juant. Nevetséges a totális szerelem bódult hajszojójának ábrázolnia. Épp az hajtja, hogy minden nőt egyforma elragadtatással szeret, teljes valójával, minden esetben; ezért ismétli folyton azt a képességet; azt a lényegre törést...”

A különböző feldolgozások, vélemények közül mindenképpen figyelmet érdemel Puskin 1830-ban írt *A kövendég* című kistragédiája is. Az orosz költő szerint Don Juan megváltozik. Igaz, kicsit egyszerűsödik a történet, és a Molière-drámához képest újabb szereplők is megjelennek. Donna Anna és Don Juan találkozása mintha már azt bizonyítaná, az igaz szerelem csodákra képes. De messziről hallatszanak a kőszobor dübörgő lépcsői is...

Alekszandar Popovszki, Szász Júlia

Egy őszinte a képmutatók között

Alekszandar Popovszki rendező

A Mester és Margarita bemutató sikerrendezése után Molière Don Juan című komédiáját állítja színre Alekszandar Popovszki. De ki szerinte a világirodalom legnagyobb csábítója, és miért izgalmas az alakja napjainkban is? És miért nem éri be a rendezés a Molière által megalkotott öt női karakterrel? Ki lehet a titokzatos asszony?

Goldoni, Zamora, Lenau, Zorilla, Mozart, Heyse, Azorín, Rostand, Machado, Ghelderode, Montherlant, Unamuno, Ödön von Horváth, Duncan – néhány alkotó azok közül, akik az évszázadok során feldolgozták a Don Juan-történetet. Ön miért éppen Molière komédiáját választotta?

– Don Juan elbűvölő és inspiráló karakter, aki valóban nagyon sok szerzőt megihletett. A gátlástalan hódító figurája felkínálja magát a legkülönbözőbb értelmezéseknek. Mozart operáját is nagyon kedvelem, de a francia drámaíró szövege eszményi alap egy előadáshoz. Molière komédiája tükröt mutatott saját korának, s szerint Don Juan egyértelműen negatív hős, de ez a szöveg mégsem egysíkú, mert alapvető tulajdon-

sága az ironia, ami kifürkészhetetlenné teszi: az udvari szerző színleg dicséri benne XIV. Lajos királyt, mi mégis a hatalom kritikáját olvassuk ki belőle. Többek között ezért tartom a legnagyobb drámaírónak Molière-t és Shakespeare-t, mert mindketten képesek voltak arra, hogy az „udvaron” belül maradjanak, de közben kritikát is megfogalmazzanak.

Ennek a kritikának ad hangot a főszereplő a darabvégi „képmutató-monológban”?

– „Nincs már ebben ma semmi szégyellnivaló; a képmutató divatos bűn, és minden divatos bűn erényszámba megy” – fogalmaz Molière, és ez a monológindítás jól mutatja, meny-

ALEKSZANDAR POPOVSKI

(1969)

Észak-Macedónia fővárosában, Szkopjében született, és itt végzett a Szent Cirill és Metód Egyetemen rendező-

ként. Dolgozott független színházi csoportokkal, illetve Macedónia, Szerbia és Horvátország kőszínházaiban. Rendezett Olaszországban, Ausztriában, Törökországban, Svédországban, Angliában és Németországban is. 2000-ben debütált a Maribori Szlovén Nemzeti Színházban, amelynek 2018 óta a művészeti vezetője.

nyire aktuális a *Don Juan*. Hiszen a képmutatás – ahogy minden korban – manapság is domináns tünet. Ugyanakkor már a próbafolyamat elején mondtam a Don Juant alakító Bordás Rolandnak, hogy ez a figura sosem hazudik. Az őszinte hódítási szándéka nem érne célt a környezete nélkül.

Don Juan vágya nem válna valóra, ha nem volnának, akik hagyják elcsábítani magukat? Ez is a korunkról szól?

– Manapság minden pillanatban ki vagyunk téve a csábításnak. A kapitalizmusnak, különösen a liberális kapitalizmusnak az a sajátossága, hogy megteremti a függőség környezetét számunkra: az elcsábulás függőségének feltételeit. Olyan világban élünk ma, amelyben minden dolognak ára van. Ez az ár meghatározza a dolgok iránti viszonyunkat. Azért van a művészet is krízisben, mert az maga is az üzleti élet része, önmaga eladására kényszerül. Minden szellemi tevékenység vagy gesztus, legyen az a legjelentéktelenebb, az áruba bocsátásról szól.

Ki Don Juan az ön szemében?

– Számomra Don Juan egy művész, aki összeköti az eget a földdel: minden szavával és gesztusával vertikálisan kommunikál. Ennek az éggel való kapcsolattartásnak a vivőanyaga a szerelem. Don Juan olthatatlan vágya, ami egyik nőtől a másikig hajtja, abból fakad, hogy – amint ezt korunkban is gyakran tapasztaljuk – Don Juan folyamatosan az eget fürkészi a tekintetével, vagy mindig a túlvilágira tekint, de közben a földön borzasztó dolgokat művel.

Ebben az értelemben Don Juan Tartuffe rokona?

– A képmutatás valóban összeköti őket, sőt az én értelmezésemben Don Juan úgy lép ki ebből a drámából, ahogyan Tartuffe megérkezik majd a sajátjába. Megsemmisül Don Juanként, és Tartuffe-ként él tovább.

Az előadásban megjelenik Donna Anna, aki nem szerepel Molière darabjában, Puskin feldolgozásában azonban igen. Miért tartotta szükségesnek ezt a figurát „betoldani”?

– Mindig is szerettem Puskin *Don Juan kövendége* című kisdrámáját, amelyben Don Juan elcsábítja Donna Annát is, a kormányzó özvegyét, akivel a temetőben találkozik, vagyis közel kerül a halálhoz, az alvilághoz. Azt gondolom, hogy ebben az epizódban kezdődik Don Juan lesüllyedése a sötétség világába. Ha Donna Elvira Istenhez tartozik, akkor Donna Anna egy halotthoz, vagyis a halálhoz, és ez a szintkülönbség, feszültség különösen érdekel engem. Donna Elvira apácaként Isten jegyese, ami féltékenységet vált ki Don Juanból: le akarja csapni Isten kezéről Donna Elvirát, ez számára az igazi kihívás, ezért veszi feleségül. Don Juan Istennel és a halállal konkurál ezen a két hódításán keresztül.

Az előadás öt női karaktere mellé írtak egy hatodikat. Ki ez a titokzatos asszony?

– Az Udvaros Dorottya által megformált női szereplőt egy hiányérzet szülte bennem. Rájöttem, hogy Don Juan életében nincs anyafigura. Apja van ugyan, de az anyját senki sem említi. Byron is erre figyelhetett fel, hiszen írt egy szatirikus, epikus költeményt, amelyben az anya meghatározó, ő mozgatja a cselekményt. Ráadásul ebben a műben nem Don Juan csábít, hanem őt csábítják... Arról kezdtünk el gondolkozni a próbafolyamat során a színészekkel, hogy miben különbözhet ez az anya a többi női karaktertől.

Ő az egyetlen nő, akit Don Juan nem akar megkapni?

– Nincs olyan nő, akit Don Juan ne akarna megkapni ezen a világon. Persze nem feltétlenül szexuális értelemben...

A tavaly áprilisi bemutatója óta nagy érdeklődés mellett fut *A Mester és Margarita* című rendezése a Nemzeti Színházban. Ehhez a sikerhez az önfeledt színészi játék és a látványvilág is nagyban hozzájárulhat. A *Don Juan* esetében is hasonló absztrakt díszletet tervez?

– Először is el kell mondanom, hogy lenyűgöz a magyar színészek, a Nemzeti Színház művészeinek tudása. Nagy élvezet velük dolgozni. A díszlet alapgondolatát az határozza meg, hogy Don Juan mindig kapcsolatban van az éggel, így végig azt kerestük, hogyan tudjuk megoldani, hogy ezt a viszonyt látványosan kifejezzük. Majd meglátják!

LUKÁCSY GYÖRGY

Csábít és romba dönt

Bordás Roland – Don Juan,
Rácz József – Sganarelle

A hírhedt nőcsábász, Don Juan és inasa, Sganarelle az irodalomtörténet egyik ikonikus párosa. De kik ők egymásnak? Úr és szolgája, szabados életű nemes és az ő lelkiismerete, hódító és cinkosa? Egy biztos: klasszikus vígjátéki felállás. Erről a különleges viszonyról beszél a címszerepet alakító Bordás Roland, és a darabbéli szolgát megformáló Rácz József.

A király és a bolond, Don Quijote és fegyverhordozója, Sancho Panza, Faust és Wagner – az irodalomtörténet nagy párosai közé tartozik Don Juan és Leporello, aki Molière-nél Sganarelle néven szerepel. Mi jellemzi ezt a különös kapcsolatot?

BORDÁS ROLAND: Talán amiatt is, mert Alekszandar Popovszkival már dolgoztam *A Mester és Margarita* című előadásban, amelyben én Wolandot alakítom, nekem most Don Juan démoni vonásai a legerősebbek. Olyan csábító, aki szinte ez emberi léptéken túlmutató meggyőzőerővel rendelkezik. Van valami Bulgakov nem evilági és sátáni Wolandjából ebben a Don Juanban, miközben a spanyol nemes természetesen ízig-vérig ember. Sok kérdés felmerül bennem, hogyan lehet

valaki ennyire gátlástalan, de talán éppen ezért szorul rá inasára. Valamiért fontos neki, hogy legyen valaki, aki minden körülmények között mellette áll.

RÁCZ JÓZSEF: A próbák során keressük ennek a viszonynak a sajátosságait. Két ellentétes pólust jelentenek, amelyek egyszerre taszítják és vonzzák egymást. De Sganarelle önmagában is ellentmondásos figura: meg akarja téríteni Don Juant, ugyanakkor maga is hajlamos a „játékra”. Amikor például orvosnak öltözik, maga is élvezi, hogy más bőrbe bújít. Ha úgy vesszük, ő is élvezi az álcát, a képmutatást. Amikor a gazdája csinál valamit, hangot ad a lelkiismeretnek, amikor viszont ő maga viselkedik hasonlóan, mentegetőzik, mintha csak kipróbálná magát.

„**A**kinek esze van,
az alkalmazkodik korának bűneihez
(Don Juan)

Ezekkel együtt mondhatjuk, hogy Sganarelle amolyan élő lelkiismeret?

RÁCZ JÓZSEF: Don Juan sosem mondja ki azt a szót, hogy Isten, mindig csak az eget emlegeti. Sganarelle viszont majd minden megszólalásába beleszövi. Ilyeneket mond: szentséges Isten, szentségtörés, hitbeli szentség, Istenem, mi lesz?, sőt még a szitkozódásában is szentséget. Az, hogy ezt a viszonyt hová fogjuk kivezetni, még a próbák során letisztult. Nem egyértelmű, hogy Sganarelle segíteni akarja Don Juant, hiszen gyakran látszólag a tettei ellen beszél, mégis mindig mellette marad, a társaságával, hűségével tehát – néha akár akarata ellenére – gazdája segítségére van.

BORDÁS ROLAND: Sganarelle számomra amolyan útitárs, akitől bármikor kérdezhetek bármit. Az más kérdés, hogy amikor Sganarelle szembesíti tetteivel, Don Juan hátrítani kezd. A Jóska által említett „égivel” egyébként Don Juan mintha dacolna. Folyamatosan feszegeti a határait, így az égi szféra felé is. Mindig a tűréshatárt keresi.

Mit jelent a színész számára a „donjuanizmus”?

BORDÁS ROLAND: Nagyon fontos, hogyan ismerjük meg a darab elején Don Juant: olyan férfiként, aki embert ölt. Vagyis bármire képes. A donjuanizmussal kapcsolatban nekem ez a mondata ad támpontot: „Nem, nem, az állhatatosságot a fajankóknak találták ki: minden szép nőnek joga van, hogy ígézetbe ejtsen bennünket, és ha valakivel előbb akadunk össze, az még nem ok, és nem előjog arra, hogy a többit megfossza a szívünkre való éppoly jogos igénytől.” Különös, hogyan érvel. Először azt gondolnánk, ironizál, de Don Juan – Alekszandar Popovszki rendező ezt hangsúlyozza – nem hazudik. Ha jobban meggondoljuk, ez a mondat azt jelenti, hogy Don Juan nem csábít, hanem csupán hagyja, hogy elcsábítsák. Ugyanakkor mindeközben minden nőnek fűt-fát ígér, sőt: „nincs édesebb, mint egy ellenálló szép nőn diadalmaskodni”. Csábító és a csábítás áldozata. Hogyan lehet ez a két állítás egyszerre igaz Don Juan fejében? Ez nagy titok! De fontos, hogy mi mind a kettőt igaznak tartjuk. Amikor védekezik, folyamatosan cáfolja is önmagát. De mindig az itt és mostban él: az adott pillanatban mindig igazat mond. A maga igazát.

RÁCZ JÓZSEF: A donjuanizmusba szerintem minden belefér, mint Molière történetéből látjuk, a gyilkosság is. Szerintem azonban sokkal izgalmasabb az a kérdés, hogy miként termeli ki a világ ezeket az embereket, akik jómódúak, jó családból származnak, mégsem szent számukra semmi. Ez Sganarelle egyik legnagyobb kérdése, amit fájdalommal és sértett igazságérzettel tesz fel magának: hogyan lehet, hogy valaki ilyen önhitt, és nem vesz tudomást arról, aki fölötté áll, akinek a létét köszönheti. Ha ettől a dimenziótól eltekintén, Sganarelle sokkal megértőbb lenne, hiszen biztos jó lehet minden hónapban mással házasodni, meg kalandozni. Csakhogy Sganarelle nem tud és nem akar lemondani Isten létéről.

Hogyan viszonyul a nemes és szolgája a képmutatáshoz?

BORDÁS ROLAND: A darab vége felé Don Juan mintha programot hirdetne: addig pusztán „ügyes hadicselként” alkalmazza a képmutatást, de innentől valóságos életstratégiát alapoz rá. Mint III. Richárd, aki azt mondja: „Úgy döntöttem, gazember leszek”, Don Juan is elhatározza, mostantól képmutató lesz. Azért rendkívül szomorú ez, mert Don Juan így indokolja döntését: „akinek esze van, az alkalmazkodik korának bűneihez”. Vagyis ő csak olyan romlott akar lenni, mint bárki más. Késérű ítélet.

RÁCZ JÓZSEF: Ennél a monológnál jied meg igazán Sganarelle, mondván, Don Juan már minden volt: nőcsábásztól az istentelenig, de most új vadászterületet talált magának: a képmutatást. Ha Don Juan ebben is elmerül, már biztosan senki sem menti meg a haláltól...

LUKÁCSY GYÖRGY

| a premier-összeállítás fotóit készítette: Eöri Szabó Zsolt

Bakchánsnők

A téboly költészete – beavatás az antik tragédiák világába

„Mire várunk, az sose jó el, / míg a sosemvártnak utat nyit a sors” – hangzanak Euripidész baljóslatú sorai, amely egy véres és tébolyba torkolló történet lényegét ragadják meg. Dionüszosz, a bor és a mámor istene visszatér Thébába, hogy bosszút álljon Pentheusz királyon, aki nem hajlandó elismerni az ő isteni természetét. Az isten őrző bakchánsnókké változtatja a város előkelő asszonyait (Dionüszosz másik neve Bakchosz, női követőit nevezik bakchánsnóknak). A nők végül Kithairón hegyére vonulnak, köztük van Agaue is, a király anyja, aki tébolyultságában saját fiát, Pentheuszt szaggatja szét. Ide vezet, ha megrendül az istenekbe vetett hit, ha az isteni igazságszolgáltatásnak már nincs tere...

A Bakchánsnők egy bosszútörténet, amelyben az ösztön a logikán torolja meg, hogy nem hajlandó elismerni az isteni természetét. Mindkét fél mértéktelen harcba kezd. De mikét szólal meg ez a dráma a háború idején?

– Azt hiszem, alapvetően változtatta meg mindannyiunk értelmezését a háború – mondja Theodórosz Terzopulosz görög rendező. – Politikai színházat csinállok, ami nem az aktualitások keresését jelenti, hanem azt, hogy a jelenből olvassuk Euripidész antik szövegét. Vagyis az előadásunk természetesen a háborúról is szól, de nem kimondottan az orosz-ukrán konfliktusról, hanem általában a háborúról: legyen az a Közel-Keleten, a Balkánon vagy bárhol a jövőben. Hatodik alkalommal rendezem meg a Bakchánsnóket, és a háború réme sajnos mindig aktuálissá teszi. A Bakchánsnók története a háborúra, azon belül is a menekülőkre irányítja a figyelmünket, mert a drámában Dionüszosz háborúból menekültként tér vissza Thébába. A konkrét politikai helyzet mellett a menekültlétnek van egy metaforikus megközelítési lehetősége is: maga a színház, jobban mondva a színészi állapot abban hasonlít a menekültekéhez, hogy a színház a jelenlétben születik meg, és elrebbenő valósága csak ebben a jelenben van otthon.

Az előadást a Nemzeti Színházban színre állító világhírű görög rendező, Theodórosz Terzopulosz életművének és színházi módszerének kulcsdarabja Bakchánsnók – beavatás az antik tragédiák világába.

Euripidész

Bakchánsnők

Devecseri Gábor fordítása nyomán a szövegkönyvet írta Kozma András

Dionüszosz – BORDÁS ROLAND |
Pentheusz – HERCZEGH PÉTER |
Agaue – SZÜCS NELLI | Kadmosz,
Thébai király – SCHNELL ÁDÁM
| Teiresziasz – SZARVAS JÓZSEF |
Első Hírnök (pásztor) – MÉSZÁROS
MARTIN | Második hírnök (testőr) –
VARGA JÓZSEF

Kórus, asszonyok a palotából,
síratoasszonyok: a Szent István
Egyetem kaposvári Rippl-Rónai
Művészeti karának színészhallgatói:
Battai Lili Lujza, Bognár Bence János,
Duma Kata, Ionescu Raul Gabriel, Jakab
Tamás, Juhász Péter, Kerék Benjámín
Dominik, Kiss Anna Gizella, Krauter
Dávid Róbert, Mikita Dorka Júlia, Polyák
Anita, Puskás Balázs Ákos, Séra Dániel,
Sipos Ilka, Soós Anett, Wettstein Márk,
Winkler Tamás Ábel

Díszlet, jelmez: Theodórosz
Terzopulosz // Zeneszerző: Panaüiotisz
Velianitisz // A rendező munkatársa:
Szavvasz Sztroumposz // Dramaturg:
Kozma András

Rendező: THEODÓROSZ
TERZOPULOSZ

mikor? hol?

január 14. – 19 óra • Nagyszínpad

ráhangoló 18 óra 15-től;
az előadás után **közönségtalálkozó**

Rocco és fivérei

Luchino Visconti Rocco és fivérei című filmjének forgatókönyve alapján

Rosaria Parondi – SZÁSZ ENIKŐ m. v. | Amelie Gianelli – UDVAROS DOROTTYA | Özvegy Donininé, a mosoda tulajdonosa – TÓTH AUGUSZTA | Duilio Morini, menedzser – SCHNELL ÁDÁM | Morley, bokszedző – VARGA JÓZSEF | Rosaria fiai: Vincenzo Parondi – BERETTYÁN SÁNDOR | Simone Parondi – BORDÁS ROLAND | Rocco Parondi – BERETTYÁN NÁNDOR | Ciro Parondi – MÉSZÁROS MARTIN | Luca Parondi – HASZON ÁKOS | Nadia – BARTA ÁGNES | Amelie gyermekei: Ginetta Gianelli, Vincenzo menyasszonya – KATONA KINGA | Alfredo Gianelli – HERCZEGH PÉTER | Ivo – NAGY MÁRK m. v. | Rossi – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ | Domani – SZÉP DOMÁN | Franca, Ciro menyasszonya – SZÁSZ JÚLIA

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Verebes Ernő // Szakértő: Bedák Pál ökölvívó

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

január 11. – 18 óra • Nagyszínpad

ráhangoló 17 óra 15-től;

az előadás után **közönségtalálkozó**

Az előadást 16 éven aluliaknak nem ajánljuk!

Rocco és fivérei

A nagyváros elbűvöl és megnyomorít – öt vidéki fiatalember története

– Egyszerű mese ez öt fiatalember életének nagy lehetőségéről, arról, hogyan kerülnek fel vidékről a nagyvárosba, hogyan vívják ki helyüket az életben: a családban, a szorítóban, a szerelemben – mondja Vidnyánszky Attila rendező. – Egyszerű történet, mondom, miközben a cím Thomas Mann bibliai távlatú regényére, a *József és testvéreire* utal, Rocco alakja pedig Dosztojevszkij *Félkegyelműjének* Miskin hercegével rokon. Én ezekben a dimenziókban tekintek erre a modern, rólunk szóló mesére. Ezek a srácok vidékről magukkal hozzák értékrendjüket, naitításukat, ábrándjaikat, vágyaikat, illúzióikat, ám a nagyváros másfajta játékszabályokkal szembesíti őket. Elveszi a világot, ami neki jár – és pont az vesz el eközben, ami a legfontosabb: a szerelem. Hiába minden győzelem a ringben, ha bemocskolódik az emberi kapcsolatok tisztasága. Épp csak megcsillan a boldogság reménye, ám a beteljesedés lehetetlen. Valóban az?

Vincenzo, Simone, Rocco, Ciro és Luca keresik helyüket a nagyvárosban. A boksizó Simone beleszeret egy prostituáltba, ám Nadia elhagyja őt, és másfél év múlva egy véletlen

találkozás után Rocco és a lány között szövődik szerelem. Az egyre jobban elzúlló Simone ezt képtelen elfogadni, és végül megöli a lányt. Rocco az egyetlen, aki feltétel nélkül a bátyja mellett áll, és mindent megbocsát neki. Elemi jósága, már-már önmegsemmisítő alázata és áldozatvállalása emeli ki Roccót a környezetéből.

– A történet mögött ott van az a háttér, hogy az általános városiasodás nem feltétlenül a dolgok természetes rendje miatt, spontán módon zajlik ilyen rohamos ütemben, hanem ideológiai elképzelések hatására alakulnak így a települések, életünk terei. Tébolyult eszmékhez igazodva, az élettől idegen és elrugaskodott gondolatok ösztönzik ezeket a folyamatokat. A városi lét ugyanakkor varázslatos közeg, ami kifogyhatatlan lehetőségeivel okkal bűvölhet el mindannyiunkat. Erről a kincsestárról, a rácsodálkozás örömeiről is szól az előadás. A város elbűvöl és megnyomorít. Hogyan is van ez? Luchino Visconti világhírű filmje nyomán erről az ellentmondásról hív gondolkodásra az előadás.

Euripidész

Médeia

Fordította: Rakovszky Zsuzsa

Médeia – SZÜCS NELLI | Iaszón – TRILL ZSOLT | Kreon, Korinthusz királya – RÁTÓTI ZOLTÁN | Aigeusz, Athén királya – SZARVAS JÓZSEF | Médeia dajkája – NAGY MARI | Médeia gyermekeinek nevelője – RUBOLD ÖDÖN | Hírnök – KOVÁCS ISTVÁN m. v. | A korintoshi nők kórusa – SÓPTEI ANDREA, ÁCS ESZTER, LIGETI-KOVÁCS JUDIT m. v. | Médeia két gyermeke: Buzádi Buda, Sille Tomi

Díszlet: Ondraschek Péter // Jelmez: Mészáros Zsófia //

Dramaturg: Ölveczky Cecília

Rendező: Eirik Stubø

mikor? hol?

január 11. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

KÉT STUBØ

A skandináv színházi világ egyik legeredetibb rendezője Eirik Stubø (1965). Volt az oslói Nemzeti Színház igazgató-főrendezője, 2019-ig a Stockholmi Királyi Drámai Színház, a DRAMATEN igazgatója. Több előadásával szerepelt a MITEM-en is. A Nemzetiben két izgalmas rendezése is látható januárban: a Médeia és az Üvegfigurák.

Médeia

Egy összeomlás végjátéka a férfivilágnak alávetett női sorsról

– Médeia megöli hűtlen férje, Iaszón új feleségét, annak apját és két gyereküket is, hogy így álljon bosszút. Itt egy összeomlás végjátékát látjuk. Médeia minden áldozatot meghozott a szerelméért: elhagyta a hazáját, apjával szemben a szerelmét, Iaszónt segítette, megölte saját öccsét, és menekülniük kellett. Végre befogadták őket, gyermeik születtek, Iaszón mégis el akarja taszítani magától Médeiát, akiben féktelen indulatok támadnak. Büchner azt mondja az ő megnyomorított és kétségbeesésében gyilkossá váló Woyzeckjéről, hogy „mélységes szakadék az ember, és én szédülök, ha belepillantok”. Médeia is ilyen „szakadék”, és elborzadunk, miközben végigéljük a történetét. Médeia annak a példája, hogy mi minden rejtőzik egy emberben – mondja a rendező, a svéd színház egyik meghatározó alkotója, Eirik Stubø.

Vannak olyan egyetemes témák, alakok, amelyek új kontextusban, többször is visszatérnek, de valójában keveset tudunk róluk, alakjukat titok fedi, viszont rajtuk keresztül magunkról, korunkról vallhatunk. Ilyen Médeia is, Euripidész – Babits sza-

vaival – „mindig modern” szerencsétlen, elárult, szerelmes aszszonya, aki féltékenységből embertelen tettet hajt végre: kioltja gyermekei életét. Mindennek ellenére Euripidész megkísérli a lehetetlent, és részvétet próbál kelteni nézőiben kétségbeesett, saját démonjaival küzdő hősnője iránt. A férfivilágnak alávetett női sorsot láttatja benne.

A darab végén Médeia sértetlenül távozhat. Vajon az istenek jóváhagyták borzalmas tettetét? „Megússza” ugyan a gyilkosságokat, de egy életre tönkretette magát. Vannak más történetek, amelyekben egy nő megöli a gyermekét, de azokban a következő lépés az öngyilkosság. Médeia ennél nagyobb formátumú személyiség, nála az öngyilkosság gyávaság volna, ő súlyos vezeklésre ítéli magát azzal, hogy tovább él. De van valami, ami végig ott sejlik a háttérben: érezzük, hogy az istenek mozgatják a szálakat. Rejtély, hogy mit is akarnak. A dráma utolsó mondatai ezek: „Az istenek sokszor mást tartogatnak számunkra, mint reméltük. Sosem jön el, amire várunk. Amit nem vártunk, bekövetkezik. Ahogyan itt is történt.”

Üvegfigurák

Az éber álom színházi varázsa

Tom Wingfield a harmincas évek gazdasági válságába sodródó Amerikában apa nélkül nehezen boldoguló családjá történetét idézi fel. Az anya, Amanda, ifjúságának emlékeivel próbálja szépíteni kilátástalan helyzetüket, és igyekszik a biztonság révébe kalauzolni gyermekeit. Tom költői babérokról álmodik, a húga, Laura lelki és testi betegsége miatt képtelen a való világban boldogulni. Reménybeli vőlegénye, a realisan tervező Joe megjelenése minden ábrándot szembesít a kegyetlen valósággal... – erről szól röviden az *Üvegfigurák* című dráma, amely máig népszerű, sokat játszott alkotás.

– A négy szereplő történetét olyan légkörben meséli el az író, mintha egy Csehov-drámában lennénk – mondja Eirik Stubø rendező. – A hiábavaló vágyak, az idegen érkezése a mozdulatlan, zárt világba, az atmoszférateremtés ezt a párhuzamot erősítik. Olyan ez a darab, mintha a szereplők éberen álmodnának. Azt hiszem, éppen emiatt érzem ugyanolyan időtlen klasszikusnak, mint Csehov drámáit. Ahogyan Amanda a régmúlt pompáját emlegeti, Laura csodálja a szép, de törékeny üvegfigurákat, olyan, mintha elmerülnének egy sosem volt valóságban. Csehov *Ványa bácsija* juthat az eszünkbe. Vagy a *Cseresznyés kert* különös édene, ami talán nem is létezik. Vagy ha mégis, csak a szereplők gondolataiban.

– Az *Üvegfigurák* időtlen mű – fogalmaz a rendező. – Ha elmerülünk egy képzelte vagy virtuális valóságban, annak megvan a maga kockázata. Ugyanakkor természetes emberi érzés, hogy valahová máshová is tartozunk, mint ahol éppen

vagyunk. A színház arra ad esélyt, hogy elmerüljünk ennek a varázsában. Különböző pedig akárhogyan nyúlunk is hozzá egy klasszikushoz, mindenképpen a máról szólunk minden színházi előadásban.

Tennessee Williams

Üvegfigurák

Amanda Wingfield, az anya – SÖPTEI ANDREA | Laura Wingfield, a lánya – ÁCS ESZTER | Tom Wingfield, a fia – BERETTYÁN SÁNDOR | Jim O'Connor, a látogató – HERCZEGH PÉTER

Díszlet: Ondraschek Péter // Jelmez: Mészáros Zsófia // Dramaturg: Ölveczky Cecília

Rendező: EIRIK STUBØ

mikor? hol?

január 31. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

OLIMPIA-MITEM

BÉRLET

4 előadásos bérletár **8.400 Ft**
30%-os kedvezmény

6 előadásos bérletár **12.600 Ft**
40%-os kedvezmény

10 előadásos bérletár **15.000 Ft**
50%-os kedvezmény

RÉSZLETEK: MITEM.HU

Tündöklő Jeromos

Az ördög közöttük – Tamási Áron örök és metsző igazsága

Jeromos, az ördögös népámító, a politikai babárokra törő alak milliós üzletet lát abban, ha a székely falu népét pénzzel, ígéretekkel magához édesgetve remélt hatalmának tömegbázisává formálja. A minden irányból nyomorgatott, válságok és világegyesek árnyékában gyötrődő, megtépzott, esendő és gyarló székely közösség megkísértése nem jár sikerrel. „A becsület mellé kiharcoljuk a megélhető módot, mert ez jár nekünk Isten és ember előtt. De nem vagyunk mi koldusok, akiknek alamizsnát kell adni! Amivel csak holnapig lehet élni!” – mondja a falu lelkiismerete, Bajna Gábor fiatal gazda. Mert „nem veszett el bennünk a lélek!” és mert a legnagyobb vihar után is „örvendeni akar a szív és teremni a föld”.

Ha Tamási Áron *Tündöklő Jeromos* című színpadi játéka kapcsán aktuálpolitikai utalásokra ismerne a néző, az elsősorban a 125 éve született szerzőnek köszönhető. Tévedés lenne azt hinni, hogy a közéletet bemocskoló hamis propaganda, a megosztó, az embereket egymás ellen uszító trükkök utólag kerültek volna be az 1936-ban egy erdélyi faluban játszódó történet előadásába.

– Nehéz, súlyos téma ez ebben a vajúdó világban, de olyan humorral fűszerezi Tamási a darabját, hősei még esendősé-

gükben is olyan szerethetők, hogy valahogy meseivé válik minden. És ezt a „kedves szomorú-mókás falut előnti végre a reggeli fény – fogalmaz Márkó Eszter rendező. – Nem szerettem volna a székely sajátosságokat túlzottan hangsúlyozni, mert úgysem tudjuk azt a tájszólást megmutatni. Tamásinak mesés világa van, ami ma is szól hozzánk, nem szabad mindezt még egy mázzal bevonni. Tündöklő Jeromos esete manapság is ugyanígy történne. A székelykedés ezt a felismerést ásná alá”.

Az ördög megjelenési formája mindig ahhoz a helyhez igazodik, ahol feltűnik. Mert hát ki találkozott személyesen az ördöggel? Inkább annyi tudható, hogy mindig más és más alakot ölt, és még a helyi szerelmi háromszögbe is beavatkozik...

Tamási Áron

Tündöklő Jeromos

Tündöklő Jeromos – SCHNELL ÁDÁM | Sáska Mihály, korcsmáros – KRISTÁN ATTILA | Gáspár, a Sáska fia – KOVÁCS S. JÓZSEF | Bajna Gábor – HERCZEGH PÉTER | Ágnes, leány – HARTOS HANGA e. h. | Ákos, legény – BORDÁS ROLAND | Bálint, legény – SZÉP DOMÁN | Lina, mindenasszony – GÁL NATÁLIA | Gyula, asztalos – SÖTÉR ISTVÁN | Bella, varrónő – SZILÁGYI ÁGOTA m. v. / FORNOSI D. JÚLIA | Örmester – SZILVÁSI SZILÁRD | Plébános – MADÁCSI ISTVÁN e. h. | Jegyző – FERENCI ATTILA | Kántor – VARGA JÓZSEF | Marci, az Ágnes apja – SZABÓ IMRE | Nőrinccé, a Bálint anyja – OROSZ MELINDA | Elek, az Ákos apja – PALYOV ATTILA m. v. | Posztós asszonyok – VASS MAGDOLNA, OROSZ IBOLYA | Dobos – GIELER CSABA m. v. | Dénkó – FÜLÖP TAMÁS m. v. | Falusiak – CSÉKE ADRIENN, HECZEL JÁZMIN

Díszlet: Csiki Csaba // Jelmez: Cs. Kiss Zsuzsanna // Dramaturg: Kulcsár Edit // Zene: Lovas Gábor // Koreográfus: Darabos Péter

Rendező: Márkó Eszter

mikor? hol?

január 20. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A Nemzeti Színház, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház tagjai, valamint meghívott vendégek és egyetemi hallgatók közreműködésével.

Tóth Augustza, Berettyán Sándor

Lope de Vega

A kertész kutyája avagy az örökbecsű komédia

Mester Yvonne és Térey János fordítása

Diana, Belflor grófnője – TÓTH AUGUSZTA | Teodoro, Diana titkára –
BERETTYÁN SÁNDOR | Marcela – BARTA ÁGNES | Dorotea, társalkodónő
– SZÁSZ JÚLIA | Anarda – ÁCS ESZTER | Fabio – RÁCZ JÓZSEF | Tristan
– TRILL ZSOLT

Díszlet: Túri Erzsébet // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Dramaturg: Jose
Gabriel López Antuñano // Tolmács: Mester Yvonne // Ügyelő: Lovass
Ágnes // Súlyó: Gróf Kati // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: IGNACIO GARCÍA

mikor? hol?

január 14. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A kertész kutyája

Szerelem, félreértés, féltékenység,
irigység – ami egy klasszikus
vígjátékhoz kell

– Nem kér enni, de másnak sem hagy (no come ni deja comer) – ez egy spanyol mondás, amelynek forrása Lope de Vega komédiája, A kertész kutyája – mondja Ignacio García, a darab spanyol rendezője, és elmagyarázza: – Valaki nem enged a húsosfazék közelébe senkit, ugyanakkor ő maga sem eszik belőle. A nagy spanyol komédiszerző erre az egyszerű megfigyelésre építi leg-híresebb és fergeteges („ajtócsapkodós”) darabját.

Az alaphelyzet egy szerelmi háromszög. A grófnő szerelmes a titkárába, aki annak szolgálólányához vonzódik. Am a titkár megorrontja a csábító lehetőséget, hogy feljebb léphet a társadalmi ranglétrán, és társa lehet asszonyának, ezzel azonban szenvedést okoz szerelmének. Ugyanakkor a férfit is folyamatos megaláztatások érik a grófnő részéről, aki – a kutyához hasonlóan – bár ő maga nem kér enni, arra törekszik, hogy mások se „egyenek”.

– A félreértésből, féltékenységből és irigységből fakadó vígjátéki elemek, a darabot átszövő pimasz derű a tökéletes színpadi gépezet, az óraműpontosságú komikus mechanizmus segítségével teljesebben ki. A látzat mögött azonban mély, fájdalmas kérdés lappang. A kertész kutyája azért zseniális mű, mert a szórakoztatás mellett metafizikai vígjáték is, és egy valójában gyötörő emberi állapotról szól: miért nem vagyunk képesek megelégedni azzal, amink van? Ez a kérdés személyes szinten is felmerül, de az emberi közösségekre, országokra, nemzetekre is jellemző. Senki sem boldog azzal, ami megadatott neki, és mindig arra vágyik, amivel mások rendelkeznek. Vajon tudunk-e úgy szeretni, hogy rá ne unnánk szeretetünk tárgyára? Vajon nem egymás életét kívánjuk-e folyton – legyen bár szó a másik szerelméről, munkájáról vagy épp vagyonáról? Lope de Vega érzelmeink fény-árnyék játékát a példázat szintjére emeli ebben a művében.

A Mester és Margarita

Bulgakov mágikus regényének színpadi varázslata

– A regényben – és az előadásban is – Moszkva 30-as évekbeli mindennapjaiba csöppenünk, de hamarosan megjelenik a mágia, aztán egy elmeegógyintézetben találjuk magunkat, és a „valóság” Jézus Krisztus és Poncius Pilátus történetével keveredik. A moszkvai-bulgakov világból a rendszer nyomasztó voltának a megmutatása a fontos – mondja Alekszandar Popovszki, *A Mester és Margarita* rendezője. – Az előadást megszabadítottuk a „kommunista” vonaltól. Ma a liberális kapitalizmus rendszerében olyan világban élünk, amelyben sok a félelem, a frusztráció. A nézők fel fogják ismerni a rendszert, és benne önmagukat.

– A regénynek, amelynek a címében a Mester és Margarita szerepel, a főszereplője leginkább Woland. Számomra azért érdekes figura, mert nem maradéktalanul sötét jellemként gondolok rá – magyarázza a rendező. – Igaz, hogy fekete mágiát űz, és egy sor rettenetes dolgot művel Moszkvában, de Bulgakov történetében az a fontos számára, hogy a Mester végül befe-

jezze a regényét, és újra egymásra találjanak Margaritával. Az ördög végül persze újra összekuszálja a szálakat, de az már egy másik történet...

– A Mester a bolondok házában van, ahová önként vonult be, hogy ezzel megóvja szerelmét és a készülő regényét a rendszer rájuk leselkedő veszélyeitől. A férfi itt kezd el mesélni egy nőről, akivel véletlenül ismerkedett meg, akivel egyetlen pillanat alatt egymásba szerettek. Amíg a férfi mesél, megtudjuk, hogy Margarita reményét veszítve égen-földön keresi. Amikor megjelenik Woland, a nő számára világossá válik, csak ez az ördögi alak fogja neki visszaadni a férfit, csak így mentheti meg a Mestert és a zseniális regényt.

A regényt olvasva könnyedén váltunk idősíkot, helyszínt, gond nélkül repülünk képzeletünkben Margaritával Moszkva felett Woland kísérteties báljára. Ez a szabad átjárás időn és téren, a váltások a valóság és az irreális között a színpadon is megvalósulnak. Hogy miként? Azt látni kell!

Trill Zsolt, Szász Júlia

Mihail Bulgakov

A Mester és Margarita

Fordította: Szöllősy Klára

A Mester – TRILL ZSOLT | Margarita – KATONA KINGA / SZÁSZ JÚLIA | Woland – BORDÁS ROLAND
| Korovjov – KOVÁCS S. JÓZSEF | Azazello – RÁCZ JÓZSEF | Behemót – SZÉP DOMÁN | Hella – BARTA ÁGNES | Berlioz, Rimszkij – KRISTÁN ATTILA |
Ivan – MÉSZÁROS MARTIN | Stravinskij, Kajafás – SCHNELL ÁDÁM | Jesua – BERETTYÁN SÁNDOR
| Pilátus – RÁTÓTI ZOLTÁN | Sztjopa – SZARVAS JÓZSEF | Varenuha, Rjuhnin – TÓTH LÁSZLÓ |
továbbá: Badics Luca, Barna Lili, Jambrovics Viktória, Virga Tímea, Marcell Márton, Székelyi Dániel, Szigeti Bálint, Tóth Nikolett, Vrabecz Botond

Díszlet: Numen for Use // Díszlettervező-asszisztens: Riederauer Dóra // Jelmez: Jelena Prokovic // Színpadi adaptáció: Nejc Gazvoda // Zeneszerző, dramaturg: Verebes Ernő // Színpadi mozgás: Hoffmann Luca

Rendező: ALEKSZANDAR POPOVSZKI

mikor? hol?

december 30., január 31. – 19 óra • Nagyszínpad

A Színházi Olimpia beharangozó sajtótájékoztatója a Nemzeti Színházban, december 13-án | fotó: MTI / Szigetváry Zsolt

A világszínház Magyarországon

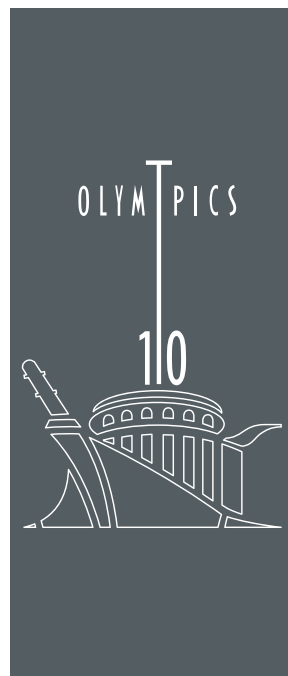
35 ország 200 társulata érkezik Magyarországra, és 70 budapesti, illetve vidéki helyszínen zajlik majd a 2023-as Színházi Olimpia. Hatalmas ünnepe ez a magyar színháznak: olyan eseménysorozat, amely révén Magyarországra figyel majd a világ jövő áprilistól júniusig.

– Soha ilyen jelentős színházi eseményt még nem rendezett Magyarország – fogalmazott Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezérigazgatója, a Színházi Olimpia művészeti vezetője az eseményt beharangozó sajtótájékoztatón. – Több mint száz magyar partnerintézmény vesz részt az olimpián, az egész színházi szakma a kőszínházaktól a függetlenekig, a bábosoktól a táncművészet megannyi műfajáig bekapcsolódik a munkába. A három hónapos rendezvény az egész magyar színházi élet számára kínál lehetőséget: a legjobb külföldi előadásokat elhozni a magyar közönségnek, nemzetközi kapcsolatokat építeni és megmutatni a világnak a magyar kultúra értékeit.

Az olimpia karneváli megnyitója április 15-én Budapesten, a Duna partján zajlik majd, zárására pedig a Margitszigeten kerül sor a *Szentivánéji álom* előadásával (az ukrán Ivan Urivszkij rendezésében) és a hozzá kapcsolódó szigeti programokkal.

Pataki András művészetért és közösségi művelődésért felelős helyettes államtitkár elmondta: a kormány négymilliárd forinttal támogatja az eseményt, és hozzátette: a világszínház történelme 2023-ban itt, a Kárpát-medencében íródik.

A Színházi Olimpia központi programját a Nemzeti Színház fesztiválja, a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM jelenti. Vidnyánszky Attila kiemelte: olyan rendezők előadásai érkeznek, mint Theodórosz Terzopolosz, Tadashi Suzuki, Romeo Castellucci, Szlava Polunyin, Liu Libin vagy Declan

Donnellan, akiknek az előadásai ma a világ színházi trendjeinek a meghatározói. A sajtótájékoztatón a különleges produkciókkal érkező Heiner Goebbels, Eugenio Barba, Alessandro Serra, valamint a mexikói Nemzeti Színház vezetője, Aurora Cano videóüzenetükben az esemény jelentőségét, a kultúrának a válságos időkben betöltött szerepét hangsúlyozták.

Az olimpia egyik fókuszában a 200 éve született Madách Imre munkássága áll majd, amit nemcsak konferenciák, kiállítások, új könyvek mutatnak be, hanem a világ 12 országának színművészeti iskoláiból érkező csoportok is, amelyek *Az ember tragédiáját* dolgozzák fel. Az ünnepeket sorolva Vidnyánszky Attila kiemelte: külön fesztivállal csatlakozik a programhoz a jövőre százéves Budapesti Operettszínház is. Kiemelt vidéki helyszín lesz a magyar színházi seregszemlét rendező Debrecen mellett az alapításának 200. évfordulóját jövőre ünneplő Miskolci Nemzeti Színház is.

Kulcsár Edit, az olimpia főszervezője arról beszélt, hogy az eseménysorozatban az egész magyar színházi szakmával kapcsolatban állnak. Az egyes színházak, intézmények maguk döntenek arról, milyen nemzetközi kapcsolatokat alakítanak ki: vannak, akik fesztivált szerveznek, akik pedig „csak” előadást hívnak, egy külföldi produkció mellé egy határon túli magyar színházi műhelyt is vendégül látnak. Tompa Gábor, a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója üzenetében hangsúlyozta: ennek révén az egész Kárpát-medence magyar nyelvű színházi élete bekapcsolódhat az olimpia világára szóló eseményébe.

Az olimpián részt vevő művészeti területek képviselői terveikről számoltak be. Asbóth Anikó, a Magyar Bábművészek Szövetségének elnöke arról beszélt, hogy a teljes magyar báboz szakma bekapcsolódik az olimpia rendezvényso-

rozatába, és a mintegy háromszáz előadás lefedi majd az ország teljes területét. Több regionális helyszín mellett a fővárosban kortárs bábfesztivált rendeznek, és lesznek szabadtéri, vásári és utca-színházi előadások, kiállítások is.

Ertl Péter, a Nemzeti Táncszínház igazgatója elmondta, hogy a legnagyobb magyar táncgyüttesek, így a győri, a szegedi, a pécsi, a székesfehérvári és a miskolci balett is örömmel csatlakoztak az olimpiához. A klasszikusbalett mellett lesznek kortárs táncelőadások, saját fesztivált szervező többek között a Frenák Pál Társulat, a néptáncos vonalat pedig a Hagyományok Háza fesztiválja is erősíti.

Bakos-Kiss Gábor, a Győri Nemzeti Színház igazgatója a Dunafeszttről, a Duna-menti városok színházainak fesztiváljáról tájékoztatót. Ezen a németországi Ingolstadt-tól a bulgáriai Ruszég öt város vesz részt. Győr ad otthont a Patchwork Nemzetközi Gyermek- és Ifjúsági Fesztiválnak is.

Elek Tibor, a Gyulai Várszínház igazgatója kiemelte, hogy a gyulai intézményen kívül még további hét szabadtéri színház csatlakozott a Színházi Olimpiához. Ennek az együttműködésnek köszönhetően további nézői rétegek vonhatók be az eseménysorozatba.

Az alternatív szcénát többek között a Jurányi Ház és a Bethlen Téri Színház képviseli. Rozgonyi-Kulcsár Viktória, a Jurányi Ház vezetője elmondta, hogy az olimpiára nemzetközi és vidéki közreműködők bevonásával tematikus fesztivállal készülnek, amely a CSET (Család, Egyén, Társadalom) munkacímét viseli.

Tóth Zoltán a nemzetközi diákszínjátszó fesztivál jelentőségéről számolt be: három éve szünetel ez a találkozó, az európai uniós források is megszűntek, így hatalmas lehetőségként tekintenek a Debrecenben megrendezendő eseményre.

szinhaz.org

BŐVÜLŐ KÍNÁLAT

A Színházi Olimpia

weboldalon –

szinhaz.org –

megtekinthető

a folyamatosan

bővülő program.

A Madách

Nemzetközi

Színházi Találkozó

eseményeiről

a mitem.hu oldalon

tájékozódhatnak.

mitem.hu

AZ OLIMPIAALAPÍTÓ ÜZENETE

„Miért a Nemzeti Színház, miért Budapest, miért Magyarország a 2023-as 10. Színházi Olimpia házigazdája? Azért, mert a régi és nagyszerű színházi hagyományokkal büszkélkedő Magyarország a színházi elmélet és gyakorlat világméretű fejleményeinek aktív alakítója. A gyönyörű Budapest a világ kulturális örökségének egyedülálló műemléke, nemzetközi kulturális metropoliszként

készen áll, hogy hidakat építsen más színházi hagyományok felé.

Tehetséges és tapasztalt művészeti, műszaki és ügyviteli szakembereinek köszönhetően a Nemzeti Színház a magyar színházi szakma intézményi központja: egyaránt nyitott a nemzetközi avantgárd színházi elképzelésekre és a hagyományok ápolására. Ez teszi különösen alkalmassá, hogy hídként

összekössön különböző iskolákat és színpadi formanyelveket.

Világunkban, melyet a színházak homogenizálódása jellemez, a Nemzeti Színház a harmóniateremtés és Új Humanizmus mottó jegyében a sokszínűség, tolerancia, multikulturalizmus elkötelezett támogatója.”

Theodórosz Terzopulosz, a Színházi Olimpia egyik alapítója, az olimpia nemzetközi bizottságának elnöke

Fesztiválok olimpiája

A 10. Színházi Olimpia fesztiválok hálózatát is jelenti. Az olimpia programjának gerincét a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM adja. Emellett a bábművészek, a kortárs tánc és a néptánc képviselői, a gyerek- és ifjúsági színházak, az alternatívok, az amatőrök és a diákszínházak számtalan kicsi és nagy fesztiválja is várja az érdeklődőket Budapesten és szerte Magyarországon április elejétől június végéig – húsvétól Szent Iván éjjeléig. Válogatás az olimpia több mint 30 fesztiváleseményéből.

BÁBMŰVÉSZETI VILÁGTALÁLKOZÓ

A Magyarországi Bábművészek Szövetsége 12 vidéki város bábszínházainak összefogásával megvalósuló egységes művészeti koncepció mentén kialakított három hónapos programja a szakma és a közönség ünnepe lesz. 53 külföldi, 57 hazai és 7 határon túli báb- és utcaszínházi produkció, országszerte összesen 332 előadás látható majd áprilistól júniusig. Ezek mellett 9 workshop, 3 kiállítás és 6 alkotói projekt is az eseménysorozat része.

A nemzetközi bábfesztivál középpontjában a szakmai együttműködés áll. A programok a magyarországi bábművészetet bekapcsolják a nemzetközi művészi „véráramba”. Alkalom ez arra is, hogy a báb műfaja kilépjen végre az „aranyos gyerekekprogram” kategóriából, és minden korosztályhoz szólni tud, értéket teremtő, minőségi előadó-művészeti ággként jelenjen meg.

mikor? hol?

április 1. – július 1.

Békéscsaba, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Pécs, Szeged, Szombathely, Veszprém, Zalaegerszeg

IX. MITEM

2023-ban 16 ország 34 társulatának 48 előadása látható majd a Nemzeti Színházban, a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM keretében. Magyarország legnagyobb nemzetközi színházi fesztiválja kínálja a 2023-as Színházi Olimpia főprogramját. A világszínház olyan jelentős alkotóinak előadásaival találkozhatunk a Nemzetiben, mint Theodórosz Terzopulosz, Tadashi Suzuki, Romeo Castellucci, Szlava Polunyin, Heiner Goebbels, Eugenio Barba, Alessandro Serra, Liu Libin vagy Declan Donnellan.

Alapítása, 2014 óta mintegy 30 országból több mint 200 előadás érkezett a MITEM-re. Olyan meghatározó társulatok fordultak meg Budapesten, mint a milánói Piccolo Teatro, a holstebrói Odin Teatret, a vilnusi Meno Fortas,

Moszkvából a Vahtangov és a Művész Színház, a szentpétervári Alekszandrinszkij, a kijevi Ivan Franko Ukrán Nemzeti Színház, a Kolozsvári Állami Magyar Színház és a Berliner Ensemble.

A MITEM egyik legfontosabb célkitűzése a kezdetektől az, hogy ahol a politika felrobbantja a hidakat, a színház áthidalja a kulturális, gondolkodás- és világlátásbeli különbségeket, alkalmas a párbeszédre ott is, ahol a politika erre már nem képes. A mások megértésére tett gesztusok a legfontosabbak, mert csak így tudjuk képviselni és megélni egymás megértésének kultúráját. Ez a MITEM küldetése.

mikor? hol?

április 1. – július 1.

Nemzeti Színház, Budapest

ISTA/NG

A 17. ISTA/NG (International School of Theatre Antropology / New Generation – Nemzetközi Színházantropológiai Iskola / Új generáció) magyarországi műhelye a dániai Holstebroban működő Odin Teatret által kidolgozott műhelymunkára épül. A művészi alkotás és a pedagógiai gyakorlat összeolvad a kutatással: ez a termékeny és köztes zóna megfelel annak, amit a természettudományokban alkalmazott kutatásnak neveznek. A művészetben – különösen a színházban – a tiszta kutatás megegyezik az alapelvek keresésével. Az ISTA/NG olyan vándorlaboratórium, amelyben az Odin Teatret alapítója, Eugenio Barba vezetésével különböző színházi hagyományokat és stílusokat képviselő mesterek, valamint a világ minden tájáról jelentkező, tanulni vágyó művészek, kutatók két héten át együtt dolgoznak. A műhelymunka konkrét eredménye, hogy a fiatal színházművészek, a tapasztalt mesterek és az elméleti szakemberek számára lehetőség nyílik a közös alkotásra is: a magyarországi szekció május 20-án a budapesti Nemzeti Színházban zárul az Eugenio Barba által tervezett és rendezett Anasztaszisz / Feltámadás című előadással, amelyet az ISTA/NG mesterei és résztvevői adnak elő.

mikor? hol?

május 7–20.

Pécsvárad és Nemzeti Színház, Budapest

VENDÉGVÁRÓ FESZTIVÁL PLUSZ

Kolozsvári vendégtársulattal folytatódik a Bethlen Téri Színház fesztiválsorozata a 2023-as Színházi Olimpián. Egy társulat, négy nap, négy előadás. 2023 januárjában tizenegyedik alkalommal rendezik meg a Bethlen Téri Színházban a határon túli magyar színházi műhelyeket bemutató Vendégváró Fesztivált. Idén azonban különleges programmal is készülnek a 2023-as Színházi Olimpiára, a Vendégváró Fesztivál Pluszsal, melynek vendége a kolozsvári Váróterem Projekt társulata. Az erdélyi magyar műhely művészei 2016-ban már jártak a Bethlen Téri Színházban, azonban a Vendégváró Fesztivál Plusz vendégeként újfent lehetőségük nyílik arra, hogy friss előadásaikat, az erdélyi magyar alternatív, tantermi színjátszás legjavát bemutathassák Budapesten.

A Vendégváró Fesztivál célja az olimpián is az, hogy bemutatkozási lehetőséget nyújtson a határon túli magyar nyelvű társulatoknak, lehetőséget teremtvén ezzel a budapesti közönségnek, hogy megismerhesse ezeknek az alkotóműhelyeknek a produkcióit.

mikor? hol?

május 11–13.

Bethlen Téri Színház, Budapest

CAFÉ DE LA DANSE FESZTIVÁL

A nemzetközi táncélet fiatal tehetségeit és kiválóságait mutatja be 2023-ban a Café de la Danse Velencei-tavi nemzetközi kortárástánc fesztiválja a Színházi Olimpia részeként a Frenák Társulat szervezésében. Láthatók francia, német, finn, portugál, ír produkciók, különleges mozgásformák és tér-forma rendszerek, akrobatika, ámulatba ejtő látvány és az emberi teljesítőképesség határait feszegető mutatványok. Minden résztvevő hozza sajátos nemzeti ízét, jellegzetességeit. A forma és a tartalom lebilincselő együtthatására számíthatnak a műfaj szerelmesei. A színpadi előadásokat és a különböző helyszíneken megjelenő etűdöket beavató foglalkozások, workshopok kísérik, melyek segítik az előadások befogadását, élvezetét. Igazi mozgásművészeti csemegét tartogatnak a látogatók számára a nemzetközi találkozások révén helyben születő improvizációk és fúziós előadások. Az esemény családbarát, az amatőr kezdőknek szóló workshopokat is tartanak, bizonyos előadásokat a gyerekek is látogathatják.

mikor? hol?

június 16–18.

Halász Gedeon Eseményközpont, Kápolnásnyék

| fotó: Tobiasz Papuczys

Euripidész

TRÓJAI NŐK

rendező: **TADASHI SUZUKI**

Suzuki Company of Toga (SCOT) | Japán

mikor? hol?

április 21. • Nemzeti Színház, Budapest

| fotó: Gina Folly

Dieter Roth szövege alapján

DAS WEINEN (DAS WÄHNEN)

rendező: **CHRISTOPH MARTHALER**

Schauspielhaus Zürich | Svájc

mikor? hol?

április 22. • Miskolci Nemzeti Színház

OLIMPIA-ajánló

2023. április, május, június

(ízeltő a tervezett programból)

A színházi Olimpián 35 országból 200 társulat 550 előadása látható 70 helyszínen Budapesten és egész Magyarországon 2023 húsvétjától Szent Iván éjjeléig. A különleges előadások a világ minden részéről érkeznek, és láthatók majd a határon túli magyar műhelyek produkciói is. A gazdag programból – amelyben báb- és táncelőadások, ifjúsági, amatőr és alternatív társulatok is szerepelnek –, ezúttal egy színházi válogatást ajánlunk.

CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ

rendező: **VIDNYÁNSZKY ATTILA**

Nemzeti Színház | Budapest

mikor? hol?

április 27. • Szent István tér, Budapest (ingyenes előadás)

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

A társulat közös alkotása

KÉT GARÁZS

Vaba Lava Színház | Tallin, Észtország

rendező: **ELMÄRS SENKOVS**

mikor? hol?

május 11. • Budaörsi Latinovits Színház

| fotó: Doroški Srđan

William Shakespeare

III. RICHÁRD

rendező: **PROJKOVSKI DEJAN**

Újvidéki Színház | Szerbia

mikor? hol?

május 11. • Pécsi Nemzeti Színház

Calderón

AZ ÉLET ÁLOM

rendező: **DECLAN DONNELLAN**

Cheek by Jowl | London, Anglia

mikor? hol?

június 2., 3. • Nemzeti Színház, Budapest

| fotó: Javier Naval

Kali Ágnes és Tompa Gábor adaptációja Aiszhülosz Leláncolt Prométheusz című tragédiája nyomán

PROMÉTHEUSZ'22

rendező: **TOMPA GÁBOR**

Kolozsvári Állami Magyar Színház – SNT Drama Ljubljana –
Konstancai Állami Színház | Románia, Szlovénia

mikor? hol?

június 22. • Gyulai Várszínház

Fotó: Fortepan / Hunyadi József

Az egyetlen igazság álma

Miért és mitől lesz egy közmegegyezéssel klasszikusból a nemzet elnémult bálványa és fajtája magányos totemoszlopa? Van-e a magyar irodalomnak még egy olyan szereplője, akinek személyiségét és életét, azaz sorsát ennyi ellentét feszítené? Miért nem lehetett '56 után több ősbemutatója a Nemzetiben a „nemzet költőjének”? Hogyan halványult el a Fáklyaláng? Irodalom, színház, politika – a 120 éve született Illyés Gyulára emlékezünk.

„Mit kezd és mit is kezdhet a jelen egy olyan íróval a magyar múltból, aki – vitathatatlanul, azaz elkötelezettsége révén és teljesítménye alapján – a legnagyobbak közül és közé való, és aki lényegében az első világháborútól a rendszerváltoztatás évtizedéig meghatározó jelenlétűje volt az irodalomnak és a közéletnek? Aki úgy megkerülhetetlen, hogy mára már alig-alig jelenlétű...

ALEXA KÁROLY

Illyés Gyuláról a változó... és a moccanatlan időben

Van egy emlékezetes írása Illyés Gyulának az ötvenes évek elejéről, *Az utolsó törzsfő* a címe. Történelmi esszé, de önéletrajzi emlékezés és nemzetpolitikai traktátus is egyben. Azaz az Illyés-prózában megszokott fesztelen műfajkeveredés jellemzi, amit a téma, a szándék és az összetéveszthetetlen szófűzés sodor az első sorok felütésétől a végső összegzésig. Az írás főszereplője a „48-as” Madarász József, aki 101 éves korában halt meg, és nem kevesebb, mint 67 évig volt Illyés „szülőtte földjének”, a sárkeresztúri körzetnek az országgyűlési képviselője.

A kezdő jelenet helyszíne a „viaszillatú, kemenceforróságú” családi méhes, ahol a környék tekintélyes öregjei fogadják örökös képviselőüket. Aki miközben az eléje állított (mintegy beavatandó) kisleány kopaszra nyírt fejét simogatja – „a tenyér ütemesen rezgett, a hajam tarló-torsait sercegett” – ennyit kérdez: „No, ha magyar gyerek vagy, mondd meg, ki írta a Himnusz-t.” S a sikeres vizsgafelelet után következik az a mondat, ami alighanem a legmesszebbre viszi vissza az időben a magyar olvasót: „Ez a kéz egykor a nagy Kölcsey Ferenc jobbját illethette.” És: „a tiszteletre méltó kéz nyomán magam is megsimogattam koponyámat, s akaratlanul tenyerembe néztem, mintha a ragyogó múltból valami láthatóan is rám ragadhatott volna...”

ÍME: A MÚLT FENEKETLEN KÚTJA

ásít arra, aki Illyéssel valaha kezét fogott, de még arra is, aki olyasvalakivel, aki az ő „jobbát illethette”, hiszen néhány mozdulat után már a nemzeti előidők kerülnek – mondhatni – tapintásközelbe. És ebben az élményben osztozhat minden magyar ember.

Mi mindent tudatosíthat bennünk Illyésről, az alkotóról ez a pillanatkép? Mi minden áll itt egybe?

A frappáns témaválasztás, a méhes, mint a „szituálás” jellegzetesen pannon téreleme, a leírás érzékisége és az elvonatkoztatás axiomatikus egyértelműsége, a jelen mély beágyazottsága a múltba, a dramatikus szerkesztés, a személyes – lírai – érintettség és a historikus célképzet, a pátoszos és az ironikus modor szüntelen váltakozása stb. – és a radikális baloldaliság, ami – nem hangsúlyozható eléggé – elválaszthatatlan a nemzetféltő indulattól. Mert ne feledjük: az agg Madarász József egyike volt a kiegyezéskor ama töredéknyi, de azért jellegadó magyarjainak, akik a reformkor politikai pereméről érkezve még Kossuthot sem tartották

ILLYÉS GYULA

Felsőrácegrespuszta,
1902. november 2. –
Budapest,
1983. április 15.

Paraszi családban született. 1918-1919-ben rész vett a diák- és ifjúsági mozgalomban. Magyar-francia szakra járt Budapesten, de a letartóztatást elkerülendő Franciaországba emigrált. Az 1926-os amnesztia nyomán hazatért. Első verseskötete a *Nehéz föld* (1928), legjelentősebb prózai műve, a *Puszták népe* (1936). 1937-től a Nyugat társszerkesztője volt. A Márciusi Front egyik alapítója. 1941-től a Magyar Csillag szerkesztője. 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt nemzetgyűlési képviselője. 1956. november 2-án jelent meg az *Egy mondat a zsarnokságról* költeménye. A forradalom leverése után évekig hallgatott. A konszolidált Kádár-rendszer egyik legmegbecsültebb írója, majd a formálódó népi-nemzeti ellenzék támogatója. Három alkalommal kapott Kossuth-díjat (1948, 1953, 1970).

Illyés Gyula Németh László társaságában, 1962 | fotó: Fortepan

elég „baloldalinak”, és akik soha nem fogadták el, hogy a nemzet belenyugodott a királyság visszaállításába. S akiket, jelesül Madarászt és társait, bár tisztelte kora, szívesen ki is figurázott. Ahogy ezt Mikszáth parlamenti jegyzeteiben is látjuk.

Mit kezd és mit is kezdhet a jelen egy olyan íróval a magyar múltból, aki – vitathatatlanul, azaz elkötelezettsége révén és teljesítménye alapján –

A LEGNAGYOBBAK KÖZÜL ÉS KÖZÉ VALÓ,

és aki lényegében az első világháborútól a rendszerváltoztatás évtizedéig meghatározó jelenlévője volt az irodalomnak és a közéletnek? Aki – előlegezzük meg a választ – úgy megkezdhetetlen, hogy mára már alig-alig jelenlévő, akit a közvetlen utókor mintha úgy ítélte volna feledésre, hogy nem tehetne semmissé a hitet: minden pillanatban és helyzetben hozzá lehetne fordulni érvert, tanácsért és hitelesítésért, tehát aki ma is úgy tanúságtevő, mint a nemzeti mitológia legnagyobbjai. Azok, akiknek alakgalériáját senki nem festette érzékletesebben, mint éppen ő: Árpádtól, Dózsától, Zrínyitől és a „szablyás” Bocskaitól a „népfi” Ludas Matyin és Petőfin át a „puszták népéig”, Kossuth Lajos és Teleki László után Adyig (ő látta és láttatta magát az „utolsó magyarnak”) és Bartókig...

Miért és mitől lesz egy közmegegyezéses klasszikusból a nemzet elnémult bálványja és fajtája magányos totemoszlopa?

„Ez az élet meg a mű legmélyebb értékellentétére adott politikai és ízlésreakció. Ama két értékére, amiknek százados szembeállítását Illyés pályakezdésétől tűrhetetlennek tekintette, és amik közt az egyeztetésre, a kiegyenlítésre, a feloldódásra mondhatni egész életművét odaszánta. „Haza és haladás”

Illyés Gyula személyisége és írói habitusa, valamint az általa megért korok és a mai posztmodern évtizedek együttesen tudnak válaszolni ezekre a kérdésekre. Abban valószínűleg Illyés minden ismerője egyetért, hogy nincs a magyar irodalomnak olyan szereplője, akinek személyiségét és életét, azaz sorsát annyi ellentét feszítené, mint az övét. Alighanem innen fejthetők fel művészetének legjellemzőbb sajátosságai is. Csakúgy mint koronkénti megítélésének okai is. Egyszerre büszke paraszti származására, iparos őseire és veszi tudomásul a magasértelmisségi szerepét meg a nagyvárosi létformát, katolikus, de inkább vallástalan, akinél pontosabban senki nem fogalmazza meg a magyar protestantizmus erkölcsi és történetfilozófiai hozadékait („templomtalanul, palásttalanul kell osztanom úrvacsorát s igét”), pályakezdőként az avantgard elkötelezettje, aki utóbb a magyar szépirodalmi hagyományt éppúgy képes tovább vinni, mint ahogy korához és választott műfajai igényeihez alakítani a népi kultúra százados vívmányait, s mindközben jó ismerője a klasszikus és modern világlírának... – és sorolhatnánk a végtelenségig.

Az mindenesetre biztos állítható, hogy művészetének káprázatos sokszínűsége – műfajban és modorban – ezekkel az ellentétekkel, ezek felismerésével és tudatosításával magyarázható: semmiféle irodalmi műfaj nem idegen tőle. A lírától a publicisztikáig, az önéletrajzi regénytől a szociográfiáig, a drámától az elbeszélő költeményig és a népmeseátíratig. És ami szintén állítható: van költészetének jó pár darabja, ami egyetlen nemzeti verses antológiából sem maradhat ki – az *Egy mondat a zsarnokságról*, a *Megy az eke*, a *Nem volt elég*, a *Koszorú*, *Az ozorai példa*, a *Haza a magasban*, a *Bartók*, *A reformáció genfi emlékműve előtt*, és még legalább egy tucatnyi. De bizakodva ezek közelébe sorolhatjuk a *Puszták népét*, a *Magyarokat*, a *Ke-*

Illyés a Nemzeti színpadán – a Tiszta bemutatója után,
a tapsrendben | fotó: Nemzeti Színház Archívuma

gyencet és a *Szellem és erőszak* esszéit is. A halhatatlansághoz ennyi is bőven elegendő.

Hát akkor?

AZ UTOLSÓ NEMZETI KÖLTŐ?

Lássunk megint egy képet – az utolsót. Illyés temetését 1983. április 22-én. A koporsó mellett ott állnak az íróársak, Törnai József, Karinthy Ferenc, Esterházy Péter, Juhász Ferenc, Csóori Sándor, Czákó Gábor..., meg a kommunista nomenklatúra képviselői, Losonczi Pál, Aczél György, Kállay Gyula (ő nem is olyan régen még szemtől szembe lealjasozta a költőt, hajdani „harcostársát”), Köpeczi Béla... Az utóbbi beszélni is fog, Sütő András és Bellon Gellért püspök mellett. Nemzeti egység? Valóban? A titkosszolgálati jelentések néhány tízezer emberről számolnak be, akiknek több mint a fele fiatal. A koszorúkon efféle feliratok: Hajdani Nemzeti Parasztpárt, Köszönet Erdélyért, egy székelly asszony, Beszélő szerkesztősége. Ott a tömegben Ruttkai Éva, kis ibolyacsokrot szorongatva. Ott az ismert nemzeti és liberális ellenzékiek. Amikor a sírnál felhangzik a *Himnusz*, a pártvezérek csöndben eloldalognak.

Ez az utolsó pillanata Illyés Gyulának, mint az utolsó nemzeti költőnek. Ezek után már minden posztmodern esztendő koptat valamit a „nemzeti” szón, majd azon is, hogy „költő”... Megállt körülötte az idő vagy ő vált mozdulatlaná a változó

világban? Talán mindkét válasz igaz és egyszerre az: és ez az élet meg a mű legmélyebb értékellentétére adott politikai és ízlésrakció. Ama két értékére, amiknek százados szembeállítását Illyés pályakezdésétől túrhetetlennek tekintette, és amik közt az egyeztetésre, a kiegyenlítésre, a feloldódásra mondhatni egész életművét odaszánta. „Haza és haladás” – fogalmazza meg formulaként a reformkor. Lehetünk-e egyszerre nemzeti és népi elköteleződésűek? Patrióták és szegénypártiak? Ízig-vérig magyarok és „baloldaliak”? Forradalmárok és röghöz ragaszkodók? Álljon itt egy jellemző mondat 1919-ről, amit mindkét „oldal”, a „nemzeti” is, meg – napjaink csikorgó divatszavával élve – a „ballib” is, azonnal, „reflexből” elutasít: „Terítették le vajon valaha népet körvadászibb módon, kerítő falkásan, mint akkor a forradalommal védekező magyar munkásosztályt?” A Trianon előtti történelmi pillanat ez, ami egyszerre volt vörös jelvényes kommün és honvédó háború. Nemzet- és országvesztés, szociális katasztrófa és morális apokalipszis. Így volt történelem. Illyés nemcsak ide vagy oda teszi ki a hangsúlyt, hanem

AZ EGYETLEN IGASZÁG ÁLMÁT

kísérli meg a kor és a helyzet fölé varázsolni. Ahogy teszi majd a *Magyarokkal*, a Petőfi-könyvvel, és mindazokkal a ditambikus hangmenetű kései esszéivel, amelyekben egyszerre emel szót a nemzet és a közszabadság mellett. Mert azt se felejtjük, hogy nemzetkarakterológiai vizsgálatainak végpontja, azaz a *Mi a magyar?* kérdésre a válasza mindig az: a magyar a szabadság népe. Az igazság azonban, hogy megkíséreljen valósággá válni, gyakran „kiegyezéses” helyzetekbe kényszerít, közvetítő szerepbe nemzet és hatalom között. Ezt Illyés tudatosan vállalta, meghasonlások kudarccal együtt, amikor már az öni-rónia sem segít. És vállalnia kellett a vádakat, amik a szuverén szellemhez nem illő kompromisszumkésztségét kérdőjelezték meg, brutálisabban szólva, a nemzeti és népbarát poétához méltatlan megalkuvást. A rosszhiszeműségnek olyan mélypontjait ne is érintsük, ami kirekesztést lát, rasszizmust szimatol mindenben, ami nem jelző nélkül „liberális” vagy ami halvány kérdőjeleket mer kitenni a globális eszmédiktatúra parancsai mögé. A mi posztmodern korunkban a lassan mindent átható értékviszonylagosság, a „korszerűség” mint a napi érdek haszonelvű fedőszava, a tekintélytagadás, a kötelező történelmi dekonstrukció, a nyelvbe vetettség rögeszméje és a többi meg a többi...

Hát igen... Mit is keresne itt Illyés Gyula? De azt tudjuk, hogy amíg van magyar iskola és magyar színház, addig van magyar történelem és magyar nyelv is, és van Illyés Gyula is – aki éppen százhusz éve született.

Fáklyaláng – Bihari József (Józsa Mihály), Bessenyei Ferenc (Kossuth Lajos) és Ungvári László (Görgey Artúr) | fotó: Farkas Tamás (OSZMI)

Időszerű írnivalód nincs?!

Illyés Gyula és a Nemzeti Színház

'56 után nem volt több ősbemutatója Illyés Gyulának a Nemzetiben. Pedig volt időszak, amikor a magyar irodalmi élet, a népi írók körének meghatározó alakja fontos szerepet játszott az ország első színházában. Volt támogató, túrt, tiltott drámaíró, és a személyes bosszú motívuma sem hiányzik a 120 éve született Illyés Gyula és a Nemzeti Színház történetéből...

Illyés Gyula színpadi műveinek sorsát mindig a politika határozta meg. A pártvezetők nehezen bírtak a korabeli irodalmi élet egyik kulcsfigurájával, aki közéleti megszólalásai révén a Magyarországon és a diaszpórában élő nemzet egységét jelképező személyiséggé vált. Illyés nem akart megfelelni az uralkodó eszméknek, azért írt, hogy gondolkodásra, elmélkedésre ösztönözze nézőit, olvasóit; s műveivel – akár a hatalom ellenében is – meghatározza a közbeszédet. A művelődéspolitikusok a bel- és külpolitikai viszonyok alakulását figyelembe véve elszántan próbálták megszabni működésének kereteit. Ebbe a taktikai küzdelemben a színházi bemutatókat is bevonták. S hogy legyen válaszuk arra a közkeletű észrevételre, hogy Illyés-drámákat nem játszhat az ország első színháza, a Nemzeti, néhány – inkább protokolláris – bemutatóra mégis sor kerülhetett.

FÉLREÉRTÉSEKRE ADHAT OKOT...

Illyés Gyulának pályafutása elején nem volt szerencséje a színpaddal. *A tű foka* címmel írt első drámáját 1943-ban a Vigszínház előadásra elfogadta, ám bemutatóra mégsem került sor.

Az indoklás szerint azért, mert a mű „félreértésekre adhat okot”. Ez akkoriban azt jelentette, hogy a darabot a társadalmi rendet bíráló alkotásként is lehetett értelmezni. Bár a premier elmaradt, a debütáló drámaíró bemutatkozhatott: „Tizenöt évvel ezelőtt, amikor külföldről hazajöttem, megnéztem minden darabot. Amit láttam, az megszégyenítő volt. A magyar szellem megalázása. Utána sokáig nem mentem el. Akkor kezdtem újra színházba járni, amikor Németh László, Tamási Áron, Darvas József, Illés Endre szavával a magyarság igazi sorsproblémái szólaltak meg a színpadon”. (Színházi Magazin, 1943. május 19.)

Ennek a gondolatnak szellemében készült el Illyés második színpadi műve, melyet *Lélekbűvár* címmel – már a kommunista hatalomátvétel után –, 1948. november 13-án a Nemzeti Színház kamaraszínházában, a Magyar Színházban vittek színre. A darab főhőse, Dudás, az egyetem elvégzése után nem maradt a fővárosban, az ígéretes karrier helyett visszatért falujába, hogy tudását a nép szolgálatába állítsa. Amikor a véletlen egy fővárosi orvost és orvosnőt sodort hozzájuk, elhatározza, hogy legalább az egyiket ott tartja. Sztruk főorvos azonban, aki a pszichoanalízis megszállottja, nem alkalmas erre. Szerinte ugyanis minden ember beteg, különösen a parasztok és a kétkezi munkások azok. Azt állítja, hogy az osztályharc mögött is elfojtott szexualitás lappang. Dudás azonban megszégyeníti és neveltségessé teszi a főorvost; bájos kolléganőjét pedig ott marasztalja falusi orvosnak.

A darab közönség sikert aratott, a kritika azonban ízékre szedte, mert nem tetszett a kommunista párt vezetőinek, hogy a valódi társadalmi problémák helyett a pszichoanalízis kritikájával foglalkozik. Illyés emlékezése szerint Révai József, a kommunista párt főideológusa, akkoriban a pártlap, a Szabad Nép főszerkesztője azzal támadt rá a bemutató után, hogy „a falun most nem ez a kérdés! Időszzerű írni való nincsen?”

Volt a drámával még egy probléma, melyet évekkel később Benedek András, a Nemzeti Színház dramaturgja így vázolt fel: „Kevésbé volt ajánlatos észrevenni a mélyebb mondanivalót, amit Dudás így fogalmaz meg: »Nincs veszélyesebb, mint amikor egy nagy gondolat bekerül egy üres koponyába. Oda többé semmi más nem jut be, úgy kiölti.« Ártatlan általánosságnak hangzik, de egyaránt vonatkozik minden vallás és minden világnézet fanatikusaira.” (Új Írás, 1985. 6. szám)

ILLYÉS, NEMZETI, '56

december 5.

Aztán a Gerbeaud-hoz. Hosszú sor – a helyekért? Gellért [Endre] és Benedek [András – a Nemzeti dramaturgja. A szerk.] arrébb várnak. Itt sose kerül ránk a sor, sétáljunk inkább a Duna-parton. A Vigadó mögötti szovjet emlékmű mellett ülünk le. (Az is meg van csupaszítva a csillagtól, a cirill fölírástól.) Megkérem először is Gellért [Endrét], mondja el ő maga sérelmei történetét. A Színház Forradalmi Tanácsa a forradalom győzelme napján (egy kalap alá véve az egész hivatalos vezetéssel, illetve irányítással) úgy kezelte őt is, mint sztalinistát: elfogadta azt a lemondását, amelyet nem ő, hanem Major [Tamás] tett az egész vezetőség nevében. A forradalom visszanyomása után pedig úgy hívta vissza a helyére, mint aki megfelel ennek az új helyzetnek, tehát a sértést megduplázta, most már alkalmazkodónak ábrázolva őt. (Közben szovjet tankok dübörögnek a Petőfi tér felé.)

december 10.

A Nemzeti [Színház] vez[etői]vel mi (Illés [Endre], Németh [László]) a Rózsadombban. Gellért [Endre] oly udvariasan s személytelenül, hogy már homályosan elmondja, miről van [szó]: alakuljon egy írói bizottság a vezetés „segítésére”. Hubay szerencsétlen közbefejtetése: azért a Nemzeti most is jól működik. (Akkor mit keresünk itt mi?) Végre nagy nehezen kimondódik a lényeg: a Nemzeti szétmegy, elzüllik, kompromittálódik, ha nem kap új vezetést, illetve vezetőt... De Illés [Endre] nem vállalja: írni akar. így hát a vezetőség meghív egy írói kollégiumot az igazgatás megosztására. Mivel nyisson a színház. Elleneztem itt is, hogy a Fáklyalánggal. Németh [László] is, Illés [Endre] is amellet érvel, hogy azzal. A legsúlyosabb érv (Majoré): már ki van nyomtatva a közös plakát.

(Naplójegyzetek, 1956–1957. Budapest, 2016)

1956 után nem rendeztek Illyés-ősbemutatót a Nemzetiben, de a hetvenes évektől itt is előfordultak a darabjai. A Testvérek című tragédiát az 1972. szeptemberi pécsi ősbemutató után 1973-ban tűzte műsorára a színház, Sinkovits Imre és Kálmán György főszereplésével. | fotó: MTI / Keleti Éva

NAGY MAGYAR PÉLDÁK

Illyés ezt követően a kortárs témáktól tudatosan fordult a történelmi példázat felé. Sokszor idézik 1963-ban írt sorait: „*magam elé tűztem drámasorozatban ábrázolni az új fogalmú hazafiság nagy magyar példáit*”. (Új Írás, 1963. 2. szám 191.) Ezt a törekvését jól jellemzi három színpadi műve, melyet 1952 és 1956 között mutatott be a Nemzeti Színház. Arról kevesebb szó esik, hogy a Nemzeti Színház Gellért Endre főrendező unszolására vette fel 1951-ben ismét a kapcsolatot Illyés Gyulával. Az első darab az 1848 októberi pákozdi győzelmet követő második magyar diadalról szóló *Ozorai példa* (bemutató: 1952), a második az ’52 decemberében bemutatott *Fáklyaláng*, a harmadik pedig az ’56 januári *Dózsa*.

A *Fáklyaláng*ról már nem lehetett azt írni, hogy nem igazi dráma, hiszen az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc közismert konfliktusát ábrázolta: „*A dráma Kossuthjának és Görgeyének összecsapásában két politikai és hadviselési elv ütközik össze egymással. [...] De a két elv mögött: két világnézet, két összebékíthetetlenül vált emberi és politikai magatartás is*” – írta Sőtér István az Irodalmi Újságban. (1952. 12. szám) De nemcsak az eszmei mondanivalót találták kiemelkedőnek; dicsérték Gellért Endre rendezését, és a két színészcsoport – Bessenyei Ferenc és Ungváry László – játékát. A színdarab sikerét jól mutatja, hogy 1954. április 28-án már a századik előadást ünnepelték. Illyés drámájának sikere abban rejlett, hogy a közönség minden rétegéhez tudott szólni: a forradalom romantikájának be-

mutatásával, a sorsdöntő pillanatok nehézségeinek felidézésével lelkesíthette a hétköznapi ideológiai küzdelmeiben részt vevőket, akik magukévá tették a kommunista párt jelszavait. De az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc vezetőjének, Kossuthnak alakjával a drámaíró azt nyilvánvalóvá tette, milyen államférfira lenne szükség: s ezzel a gesztussal Kossuth – ahogyan Kardos Gy. József megállapította – „elrejtve bár, de bírálatot mond kora politikai gyakorlatáról, mulasztásairól, válságtüneteiről; arról, hogy a vezetők nem szakadhatnak el a vezetettektől. Kossuth éppen a népbe vetett bizalma következtében nyeri vissza hitét, életkedvét (a halállal is szembeszálló hazafiként a bukás fölé magasodó forradalmi hűsége következtében), s nyeri el élete és történelmi hivatása értelmének igazolását az utójátékban.” (Hévíz, 2002. 1. szám)

Nem lehet letagadni, hogy az 1950-es évek sematikus történelemszemlélete Illyés Gyula színpadi alkotásain is nyomot hagyott, s a drámáinak szituációit is meghatározta a korszak színházi gyakorlata: a pozitív hős mellett és ellen felsorakozók érvelésével a közönséget vették célba, hogy mindenki belássa: csak a haladás lehet a boldogabb jövő záloga.

Az 1956. január 20-án először adott *Dózsa György* című Illyés-dráma azonban már az új idők szellemében fogant. Nem igazodott a háború előtti történelemkönyvek közvetítette Dózsa-képhez, nem a parasztháború kegyetlen vezetőjét akarta színpadra vinni: „*Dózsa alakja régóta izgatott már. Izgatott az, hogy Magyarország legnagyobb forradalmárjának voltaképpen*

„A Fáklyaláng sikerét jól mutatja, hogy 1954. április 28-án már a századik előadást ünnepelték. Illyés drámájának sikere abban rejlett, hogy a közönség minden rétegéhez tudott szólni...

nincs arca. Honnét jött, ki volt, mit akart? [...] A legnagyobb magyar hőst: Árpádot Vörösmarty formálta meg számunkra, neki köszönhetjük, hogy megismerkedtünk vele. Ez a feladat várt rám Dózsaával kapcsolatban” – nyilatkozta 1954-ben Illyés a színházi hetilapban. (Színház és Mozi, 1954. 46. szám)

A NEMZETIBEN NEM

Az 1956-os forradalom bukása után az eltiport parasztforradalom kegyetlenül kivégzett vezetőjéről szóló *Dózsa* természetesen lekerült a Nemzeti játérendjéről, Illyés Gyula és a színház kapcsolata azonban még néhány hónapig szoros maradt. Illyés 1956. december 10-től részt vett – Gellért Endre és Benedek András meghívására – annak az írói bizottságnak munkájában, mellyel Major Tamás igazgató szerepét próbálták meg ellensúlyozni – végül is sikertelenül. A Magyar Szocialista Munkáspárt hatalmának megszilárdítása után Major ismét teljhatalmú igazgatóként irányította az intézmény munkáját. A Nemzeti 1956. december 23-án – hogy elkerülje a közönség tiltakozó tüntetését, nemzeti tematikájú darabbal, Illyés *Fáklyaláng* című művével nyitotta újra a Katona József Színházat – ez volt akkoriban a Nemzeti kamaraszínháza (a Blaha Lujza téri épület súlyosan megrongálódott a harcokban). A darabot ezután már csak egyszer adták, 1957 elején a társulat vidéki vendégjátékain ugyan még játszották, később azonban szakítottak az íróval. Major nem tudta megbocsátani Illyésnek, hogy szoros baráti szálak fűzik Gellért Endréhez. S azt is nehezen feledhette a kommunista igazgató, hogy a forradalom napjaiban Szörényi Éva színésznő Illyést javasolta a Nemzeti direktorának.

A személyes bosszú mellett jóval nagyobb szerepet játszott az író műveinek mellőzésében, hogy a hatalom nem értett egyet gondolataival. Nem is engedélyezték a *Malom a Séden* című színjáték 1958-ban tervezett nemzeti színházi előadását. (Ne feledjük, hogy ekkoriban készült a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működő kulturális

elméleti munkaközösség elmarasztaló állásfoglalása a „népi” írókról...) A színjátékot azonban az enyhülés után sem játszották. Annak ellenére, hogy 1966-ban *A magyar irodalom története* című kézikönyv pozitívan írt a drámáról: „Illyés elutasítja a nemzet »kollektív bűnösségéről« szóló eszméket, de nem azzal a szándékkal, hogy a valóságos bűnök alól felmentsen.” A darab végül 1969-ben a József Attila Színházban kerülhetett színpadra.

TILTÁSBÓL TÜRÉS. ÉS FELEJTÉS?

A színházi tiltásból aztán lassan türés lett, de nagyon lassan, és 1956 után nem rendeztek Illyés-ősbemutatót a Nemzetiben. A Nemzetiben játszott *Bölcsék a fán* (1971), a *Testvérek* (1973), a *Különc* (1977), a *Dániel az övéi között* (1979) és a *Tiszták* (1982) ősbemutatóit másutt – elsősorban a Pécsi Nemzeti Színházban – engedélyezték. Hogy miért éppen Pécsen? Az érdem a pécsi társulat dramaturgiájé, Czímer Józsefé, aki Illyést a színjátékok megírására ösztönözte.

De nem csak ezzel a száraz ténnyel kell szembesülnie a színháztörténésznek: az is feltűnő, mintha a nemzeti bemutatók esetében „kötelező” penzumokról volna szó. Ezt a feltevést megerősíti Tarján Tamás írása, mely a reformkor kiemelkedő, ám életének önkezelést véget vető politikusának, Teleki László grófnak emléket állító *Különc* 1977-es előadása után – rendező Marton Endre – készült: „A nemzeti színházi bemutató mellett számos érv szól, és számos körülmény ellene. Tudatos program és hagyomány kötelezte nemes hivatás itt a magyar történelmi dráma ügyének ápolása. Illyés Gyula november 2-án töltötte be 75. életévét – méltó születésnapi ajándéknak ígérkezett tehát a történelmi dráma legnagyobb élő mesterének egyik legkevesbé ismert művét közkinccsá tenni; olyan ünnepnek, ahol – a színház művészeinek alkotó közreműködésével – maga az ünnepelt lepi meg közönségét.” (Színház, 1977. 12. szám)

S 1982-ben ünnepi előadás keretében, két nappal az író nyolcvanadik születésnapja után került színre a Nemzetiben az először 1969-ben Pécsen eljátszott *Tiszták* is (rendező: Kerényi Imre). Az előkészületekről Pálffy G. István a főszerepet alakító Sinkovits Imrével beszélgetett: „akad irodalomtörténész, aki a »legdrámaibb drámának« tudja, és olyan is, aki a Bánk bán-i nemzeti tragédiák sorában látja. [...] ennek a darabnak már régen ezen a színpadon lett volna a helye. [...] Kérdés azonban – ezen töprengünk az öltözőtükrök előtt –, hogy a több mint egy évtizedes késétség nem árt-e az írói gondolat jelenvalóságának? Olyan robbanásképes-e a töltet, mint volt 69-ben Pécsen?” (Film, Színház, Muzsika, 1982. 45. szám)

Azóta mindössze két darabja szerepelt a Nemzeti repertoárján: 1988-ban a *Lélekbúvár*, 1993-ban a *Különc*.

GAJDÓ TAMÁS

Jelenetek egy Előadás életéből – 3. rész

A rendező az rendező, és kész.

Az ő asztaláról egy másik, hosszabb asztalra kerülök át, annak is az egyik végébe, az asztal körül pedig sokan, leginkább többen ülnek, már ismerősök és még ismeretlenek, akik hamarosan a jó ismerőseim lesznek.

Három ember kezébe kerülök ezt megelőzően egy álmos délelőttön. Kettőt már ismerünk közülük – dramaturg, rendező – az újat díszlettervezőnek hívják. Nem az asztalon vagyok tehát, odavetve, példányként, az asztalon valami építményforma van helyettem, áll, ácsorog, és díszletmakettnek hívják. Kiderül, hogy ez lesz a majdani környezetem. A díszlettervező lendületesen beszél (konceptió), az igazgató méltatlankodik, a rendező okosakat igyekszik mondani. Például.

– Nekem több hely kell a mozgáshoz, tér a fényhez, fény a térhez, tágasság a zenéhez, zene a tágassághoz! Ez nem a küküllőalsómenti bányász szavalószínház, ahol padlóhoz szögelt lábbal mondják a szöveget a színészek! Nekem a mozgás zene! A zene fény! A fény meg mozgás!

Égyszer csak egy nagy teremben találom magam, egy asztal sarkán, sok példányban egymásra halmozva, bespirálózva, feliratozva. A teremben sok ember zajong-zsibong. Négyet ismerek meg közülük: igazgató, rendező, dramaturg, díszlettervező. A többiek kik lehetnek?

Az olvasópróba – köszörüli meg a torkát az igazgató –, mindig nagyon fontos ünnepe a színházunknak, különösen, ha ilyen remek darab kerül a karmaink közé, és ilyen kiváló rendező vállalta el a megrendezését. Üdvözlöm mindenkit, és átadja a szót a rendezőnek. Meglepetésemre a rendező is engem dicsér, de hozzáteszi, ahogy amikor megérkeztem, elég idétlenke voltam még (most, persze, becéz), de elvégezték rajtam a szükséges finomításokat. Színpadra alkalmaztak. És rámutat a mellette ülő dramaturgra, aki halkán és elégedetten mosolyog vissza rá (szerényen saját magának tulajdonítja ezt a bizonyos koncepciót). És átadja a szót a már megismert díszlettervezőnek. Ő az asztalon lévő makettet (a maga koncepcióját) forgatja, teszi-veszi jobbra-balra, és rólam is csak elismerő szavakat mond, mármint, egy ilyen darab megérdemli,

„Ezzel az ismeretlen fogalommal, mármint a koncepcióval, még sok bajom lesz anyám, a színház világában, mert ki fog derülni, hogy mire előadás lesz belőlem, mindenkinek van belőle bőven, és két összeegyeztethető sincs...

Orosz István grafikája

hogyan ebbe a modern, de nem hivalkodó, visszafogott, de nem leegyszerűsített, monumentális, de a játéknak teret hagyó, sőt, nyitogató stb. környezetbe kerüljön.

Elégedett vagyok, eddig minden úgy megy, ahogy eddig nem.

Szeretnek.

Most egy ismeretlen alak következik, aki arról beszél, hogy teli vagyok zenével már szövegformában is, ezt csak ki kellett hallania, meg kellett engem szólaltatnia (Jézusom, neki is van koncepciója!), és intésére valahonnan időnként valamiféle zene rázza meg a levegőt. Őt a jelmeztervező követi. Ő nem beszél koncepcióról, csak elmondja, hogy bár a darab ósdi, a jelmezek modernnek, hiába játszodom a tizenhetedik században, ő öltönyökben és miniszoknyában látja bennem a szerepeket és tudja megragadni a lelkemet. Az ő lelke rajta, az enyémet azért békén hagyhatná!

Valaki felkap az asztal sarkáról, és szétszort a sok ismeretlen között. Kiderül majd, ő a rendezőasszisztens. Majd nagyon megszeretem! Neki nem koncepciója van, hanem munkabírása, és alázattal (és van, hogy önfegyelmével) mások koncepcióit szolgálja. Mindenki őt kéri meg mindenre. Mindenki neki panaszodik. Ő mindent elintéz, mindenkit megnyugtat. Csak ámulok, hogy bírja ezt a sok hisztis hülyéjét.

Ám most, hogy a sok hallgató ember kezébe is kerültem, közelről hallhatom, amit azok, akik eddig szóltak róla, nem. Én jól hallom, amit az asztal körül ülő ismeretlenek – később

megtudom, hogy színészeknek hívják őket – sutyorásznak egymásnak. „Megint agyonművészkedjük magunkat. Ezzel a szarral akkorát bukunk, hogy a fal adja a másikat. Se eleje, se vége. Se közepe – toldja meg egy másik széles vigyorral, elfordulva a főnökök asztalától –, magyarul, nincs is!” „Ezt a betege-sen hülye rendezőt miért kellett idehozni? Persze, a főszerepet a szeretőjére osztotta. Nem a szeretője – veti közbe a melléteülő, akinek a fülébe sutyorog. – Nem? Hanem? Tudsz valamit. Még nem! Mit még nem? Még nem a szeretője, te hülye!” „Elveszünk ebben az ormótlan zagyaságban, miért nem lehet egyszer egy szobát szobaként megmutatni?” „Hát nem egy Lloyd Webber! Nem bizony – kontrázik a másik –, de cserében kiénekelhetetlen.” „Ezek a ruhák nem élnének meg a ruhatárban! Csak ne hörögi ilyen hangosan – így a szomszédja –, mert te végzed a ruhatárban!” És kifelé a fejükből csak sejtelmesen mosolyognak.

– Nem olvasópróbát, hanem rögtön visszaolvasópróbát tartunk, de előtte rövid szünet – jelenti be a rendező. – Ti fogjátok felolvasni a szerepeteket, nem én.

– Ez még olvasni se tud! – jegyzi meg valaki félhangosan.

Később kiderül, hogy a sutyorgók közül sem tud mindenki olvasni, de ez már egy másik történet, amit a következő részben mesélek el...

A sorozat előző részei a Nemzeti Magazin idei második és harmadik, októberi és novemberi számában olvasható

TÖRÖCSIK-KÉPEK DEBRECENBEN

Töröcsik Mari Nemzeti Színházban töltött négy évtizedének színházi fotóiból készült a „Tudom-e úgy, ahogyan csak én tudhatom” című kiállítás. A tárlat Kaposvár, Szolnok és az Ördögkatlan után érkezett Debrecenbe, ahol december végéig látható a Csokonai Fórumban. A cívisváros idén ősszel megnyitott teátrumában mintegy negyven felvétel mutatja Töröcsik legjelentősebb szerepeit, amelyeket legkedvesebb színházában, a Nemzeti-ben játszott.

TERZOPULOSZ-TRÉNING

Saját színésztreníngjébe avatta be a Színház- és Filmművészeti Egyetem másodéves prózai és zenés osztályát Theodórosz Terzopulosz. A görög rendező módszerét társulatával, az Attis nevű formáció tagjaival közösen dolgozta ki és tette világszer-
te ismertté. Ennek a módszernek a felhasználásával készült a 2021/2022-es évad végén bemutatott *Bakchánszók* című előadás is a Nemzeti Színházban.

A JÁNOS VITÉZ ZENTÁN

A szerbiai Zentán működő Magyar Kamaraszínház december 10-én mutatta be a *János vitéz* című előadást Dévai Zoltán, Székely Bea, Szilágyi Áron, Nešić Máté, Verebes Judit, Virág György szereplésével. Petőfi elbeszélő költeményének rendezője Szabó Sebestyén László, koreográfusa pedig a zentai születésű Mészáros Martin volt – mindketten a Nemzeti Színház színművészei.

HÁZTŰZNÉZŐRE KÉSZÜLVE

A *Háztűznéző* című Gogol-színhátjátékot kezdte próbálni a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház a budapesti Nemzetiben. Az orosz-ukrán háború miatt a magyar fővárosban tartózkodó társulat különleges előadásra készül Vidnyánszky Attila rendezővel: a szolgát leszámítva minden szerepet nők alakítanak. A bemutatót január végére tervezi a társulat.

ADVENTI ADO MÁNYGYŰJTÉS

A Nemzeti Színház advent idején adománygyűjtést szervezett, amiben részt vettek a teátrum dolgozói, és a közönségnek is lehetősége volt bekapcsolódni az akcióba. Az idén a szociális és gyermekvédelmi ellátás rendszerben lévő, értelmi és testi fogyatékos gyerekeknek fenntartott lakásotthonok lakóit segítette adománygyűjtésével a Nemzeti. Elsősorban játékokkal, ajándéknak való tárgyakkal lepték meg a rászorulókat.

A Nemzeti Színház adventváró szombati eseményeinek a közönsége is részt vett az adományozásban

UDVAROS DOROTTYA DÍSZPOLGÁR

Budapest díszpolgára címet adott át Udvaros Dorottyának Karácsony Gergely főpolgármester a főváros napja alkalmából. A Nemzeti Színház művésze mellett Dész László zeneszerző, előadóművész, Gyurgyák János történész, az Osiris Kiadó főszerkesztője, Hajdu László nyugalmazott XV. kerületi polgármester, volt országgyűlési képviselő, Ürge-Vorsatz Diana fizikus, valamint Závada Pál író lett díszpolgár. A kitüntetés posztumusz díjazottja Nagy Bálint építész, valamint Setét Jenő emberjogi aktivista, civil jogvédő.

A képen: Udvaros Dorottya az Ők tudják, mi a szerelem című előadásban

PÁZMÁNY-NAP

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem mintegy hetven hallgatóját fogadta a Nemzeti Színház, többségében olyanokat, akik drámapedagógiát vagy színháztudományt tanulnak. Az egyetemisták bejárták az épületet, betekintheztek A kaukázusi krétakör próbájába, és találkoztak az előadás rendezőjével, Avtandil Vaszimasvilivel, beszélgettek Vidnyánszky Attilával, a teátrum vezérigazgatójával, és egy drámapedagógiai műhelyprogramon is részt vehettek.

MÁRKÓ ESZTER DÍJA

A Gyulai Várszínház Havasi István-díját kapta Márkó Eszter a Nemzeti Színházban látható *Tündöklő Jeromos* rendezéséért. Tamási Áron darabjának szabadatéri előbemutatóját nyáron a Gyulai Várszínházban tartották meg. – Nem volt könnyű feladat számomra ez a Tamási-darab, mert eddig főleg gyerekeknek szóló színházat rendeztem és fiatal felnőttekkel foglalkoztam a tanítás közben. Ez az első „felnőtt” darabom – nyilatkozta Márkó Eszter, akinek az elismerést Elek Tibor, a Gyulai Várszínház igazgatója (középen) és Gyula polgármestere, Görgényi Ernő (balra) adta át a Nemzeti Színházban.

JAN. 21., 28. | PAJTASZÍNHÁZ

FALUSI SZÍNJÁTSZÓK » 8. alkalommal adnak egymásnak találkót a Pajtaszínházi Szemlén amatőr társulatok a Magyar kultúra napja alkalmából a Nemzetiben.

mikor? hol?

január 21., 28. | Nemzeti Színház

JAN. 17., 20. | HOBO

FÖLDES LÁSZLÓ HOBÓ ELŐADÁSAI » Zenés kálvária 14 stációval: dalok, versek, vallomások, történetek az utolsó hetven évből – és egy blues-klasszikus magyar történeté gyúrva.

HÉ, MAGYAR JOE!

mikor? hol?

január 17. – 19 óra | Gobbi Hilda Színpad

HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL

mikor? hol?

január 20. – 19 óra 30 | Kaszás Attila Terem

JAN. 25. | FEDÁK SÁRI

SZÜCS NELLI ESTJE » Fedák volt „A” primadonna. Sztár Pesttől New Yorkig. Megjárta a siker csúcseit és a történelem poklát. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

január 25. – 19 óra 30 | Bajor Gizi Szalon

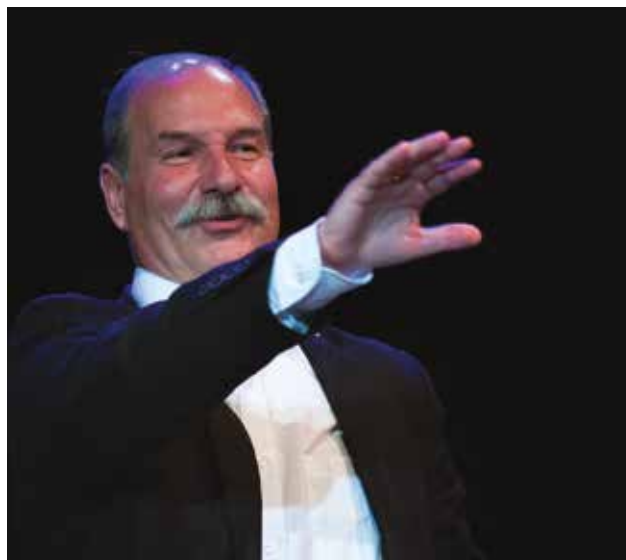

JAN. 31. | MEZEI SATU

BERECZ ANDRÁS-EST » Válogatás a legvidámabb mesékből, legendákból, énekekből. 20 év feletti gyermekeknek ajánljuk!

mikor? hol?

január 31. – 19 óra 30 | Kaszás Attila Terem

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

A Nemzeti mindenkié

Ingyenes előadások nehéz sorsúaknak és a szociális szféra dolgozóinak

2019 februárjában a #anemzetimindenkie címmel indított programot a Nemzeti Színház olyanoknak, akiknek a körülményei nem teszik lehetővé, hogy színházba járjanak. A kezdeményezés keretében eddig több ezren, idén novemberben és decemberben pedig több mint 1800 láthatták a *Vitéz lélek* című előadást.

– 185 éves a Nemzeti Színház, ami annak idején azért jött létre, hogy mindannyiunké legyen. Elődeimmel együtt hiszek abban, hogy ez az egész nemzet színháza, minden magyaré. Azoké is, akiknek a szociális helyzete nem teszi lehetővé, hogy színházba járjanak. Ezen próbál a Nemzeti Színház változtatni azzal, hogy segítő szervezetek együttműködésével ingyenes előadásokat kínál. A *Vitéz lélek*, Tamási Áron darabja – amit a program keretében immár évek óta játszunk –, szép mese a hitről, az újrakezdésről. Tamási példázata arról szól, hogy ha megfelelő értékekbe kapaszkodunk, az ég is megsegít minket – fogalmaz Vidnyánszky Attila, a program kezdeményezője, a Nemzeti Színház igazgatója és a *Vitéz lélek* rendezője.

Az elmúlt években többek között a Dél-pesti Centrumkórház és a Bethesda Gyermekkórház dolgozói, a katasztrófavédelem és a rendőrség munkatársai, szociális munkások, idősotthonok lakói, beteg, otthontalan és mozgáskorlátozott emberek jutottak el így a Nemzeti Színház előadásaira. Közülük akadt több olyan is, aki életében először járt színházban. A 2023 novemberében és decemberében tartott *Vitéz lélek*-előadásokon a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság nevelői, az S.O.S Krízis Alapítvány ellátottjai, az Országos

Gyermekvédelmi Szakszolgálat nevelői, munkatársai, a FESZGYI – Áldozatsegítő csoport és a Máltai Szeretetszolgálat Miklós utcai Integrált Hajléktalan Ellátóközpontjának ellátottjai és segítői, az S.O.S Családok Átmeneti Otthona ellátottjai, a Menhely Alapítvány Vajda utcai Hajléktalanok Otthonának és a Van Esély Alapítványnak a gondozottjai, a Soroksári Önkormányzat meghívottjai, a Baptista Szeretetszolgálat ellátottjai, illetve a Nagycsaládosok Országos Egyesületének tagjai nézhették meg Tamási Áron darabját.

– Legfőképpen olyanokat hívtunk, akik még sohasem, vagy csak nagyon ritkán jártak színházban. Ebben nagy segítségünkre vannak a különböző karitatív szervezetek és gondozóintézmények – hangsúlyozza Pintér Szilvia, a program szervezője.

„Lakóink szociális és jövedelmi helyzetük miatt ritkán tudnak eljutni színházba, részt venni kulturális programokon, ami a társadalmi reintegrációjukat segítené. Az előadás és a színház épülete is különösen tetszett az uraknak. Lelkesen számoltak be az élményeikről a szobatársaknak” – szól a Budapest Esély szervezet levele, a számos visszajelzés egyike.

A #anemzetimindenkie program januárban és februárban is folytatódik.

S SZEMET E M E R T

Jánosi Ferenc drámája alapján
Kis Domonkos Márk rendezésében

Krimi egy részben

DÉRYNÉ TÁRSULAT
IVASKOVICS VIKTOR, KASZÁS MIHÁLY M.V., TARPAI VIKTÓRIA
LOSONCZI KATA, SZÉPLAKY GÉZA, JANKA BARNABÁS, HAVASI PÉTER
HABODÁSZ ISTVÁN, VAS JUDIT GIGI, KÁRPÁTI BARNABÁS

Rendező: KIS DOMONKOS MÁRK, Író: JÁNOSI FERENC
Díszlet – Jelmez: TÚRI ERZSÉBET, Jelmezkivitelező: KELEMEN KATA
Szcenikus: SZVATEK PÉTER, Dramaturg és mentor: LUKÁCSY GYÖRGY
Zeneszerző: KERÜLŐ GÁBOR, Produkciós asszisztens: SPISÁK ISTVÁN
Rendező munkatársa: NAGY SÁRI

16

A színdarab megtekintését 16 éven aluli nézőink számára nem ajánljuk!

VÁLTSON BÉRLETET A 2022/2023-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is! Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat. Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál átlagosan 25%-kal olcsóbban vásárolhatja meg.

SZABADBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

JÁSZAI MARI bérlet, 4 előadásra

8 900 Ft

FEDÁK SÁRI bérlet, 3 előadásra

6 900 Ft

DIÁKBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

BUBIK ISTVÁN diákbérlet, 4 előadásra

6 000 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet, 3 előadásra

4 500 Ft

VÁLASZTHATÓ ELŐADÁSOK LISTÁJA

NAGYSZÍNPAD

Bertolt Brecht: **A KAUKÁZUSI KRÉTA** • Molière: **DON JUAN** • Katona József: **BÁNK BÁN** • Euripidész: **BAKKHÁNSNŐK** • Józsa Péter Pál: **AGÓN** • Mihail Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** • **CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Sarkadi – Fábri – Nádasy – Vincze: **KÖRHINTA** • Luchino Visconti forgatókönyve nyomán: **ROCCO ÉS FIVÉREI** • Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** • **TIZENHÁROM ALMAFA** - Wass Albert művei és korabeli dokumentumszövegek alapján • Földes László Hobo: **VADÁSZAT** • Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

STÚDIÓSÍNPADOK

Tamási Áron: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** • Kirill Fokin: **REX** • Hubay Miklós: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** • Lukácsy György: **HAZATÉRÉS** • Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** • Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA** • Lope de Vega: **A KERTÉSZ KUTYÁJA** • Szabó Magda: **AZ AJTÓ** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • Szergej Medvegyev: **FODRÁSNŐ** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Carlo Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** • Földes László Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Márai Sándor: **A KASSAI POLGÁROK** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Euripidész: **MÉDEIA** • Döbrentei Sarolta: **SÁRA ASSZONY** • Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** • Örkény István: **TÓTÉK** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Tennessee Williams: **ÜVEGFIGURÁK** • Berecz András **ÖNÁLLÓ ESTJEI** • Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI** • Tóth Augusztina önálló estje: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL** • Szarvas József – Bérczes László: **PUSTOL A HÓ**

- » A bérletek a stúdiósínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!
- » A bérletek nem érvényesek a premierekre és egyes vendégelőadásokra.
- » Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek, és legkésőbb 2023. április 30-ig válthatók be.
- » A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le jegyeiket a Nemzeti Színház pénztárában. A bérletes jegyek online is kiválthatók.
- » Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!
- » A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

HAVI MŰSOR

Nagyszínpad	21 Sze 19:00	A Mester és Margarita Mihail Bulgakov ráhangoló, közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	21 Sze 19:00	Üvegfigurák Tennessee Williams
Nagyszínpad	22 Cs 19:00	Csíkсомlyói passió
Gobbi Hilda Színpad	22 Cs 15:00	Az ajtó Szabó Magda
Gobbi Hilda Színpad	27 K 19:00	Az ajtó Szabó Magda
Kaszás Attila Terem	27 K 15:00	Woyzeck Georg Büchner
Nagyszínpad	28 Sze 18:00	Rómeó és Júlia William Shakespeare
Kaszás Attila Terem	28 Sze 19:30	Egyfelvonásos komédiák Csehov a Beregszászi Színház előadása
Nagyszínpad	29 Cs 15:00	Rómeó és Júlia William Shakespeare
Gobbi Hilda Színpad	29 Cs 19:00	Fodrásznő Szergej Medvegyev
Nagyszínpad	30 P 19:00	A Mester és Margarita Mihail Bulgakov
Kaszás Attila Terem	30 P 19:30	Halj meg és nagy leszel! Földes László Hobo önálló estje
JANUÁR		
Nagyszínpad	7 Szo 18:00	A kaukázusi krétakör Bertolt Brecht PREMIER
Nagyszínpad	10 K 18:00	A kaukázusi krétakör Bertolt Brecht
Kaszás Attila Terem	10 K 19:30	Hazatérés Lukácsy György
Nagyszínpad	11 Sze 18:00	Rocco és fivérei Visconti forgatókönyve alapján ráhangoló, közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	11 Sze 19:00	Médeia Euripidész
Nagyszínpad	12 Cs 18:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza – Zalán Tibor
Nagyszínpad	13 P 15:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza – Zalán Tibor
Nagyszínpad	14 Szo 19:00	Bakkhánsnők Euripidész ráhangoló, közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	14 Szo 19:00	A kertész kutyája Lope de Vega
Kaszás Attila Terem	14 Szo 15:00	Hazatérés Lukácsy György
Nagyszínpad	17 K 15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	17 K 19:00	Hé, Magyar Joe! Földes László Hobo
Kaszás Attila Terem	17 K 19:30	Woyzeck Georg Büchner
Nagyszínpad	18 Sze 15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	18 Sze 19:00	Az ajtó Szabó Magda
Nagyszínpad	19 Cs 11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Kaszás Attila Terem	19 Cs 19:30	A sűgő Berettyán Nándor
Nagyszínpad	20 P 11:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály előadás előtt ráhangoló

Az Egri csillagok, Tudod, hogy nincs bocsánat 12, a Fodrásznő 14, a Rocco és fivérei, a Bakkhánsnők, A Mester és Margarita, a Woyzeck 16 éven felülieknek ajánlott!

Kísérőrendezvényeinkről az 52. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

2022. DECEMBER–2023. JANUÁR

Gobbi Hilda Színpad	20 P	19:00	Tündöklő Jeromos Tamási Áron
Kaszás Attila Terem	20 P	19:30	Halj meg és nagy leszel! Földes László Hobo önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	25 Sze	19:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Bajor Gizi Szalon	25 Sze	19:30	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	26 Cs	15:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Nagyszínpad	27 P	19:00	Don Juan Molière PREMIER
Nagyszínpad	28 Szo	19:00	Don Juan Molière
Nagyszínpad	31 K	19:00	A Mester és Margarita Mihail Bulgakov ráhangoló, közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	31 K	19:00	Üvegfigurák Tennessee Williams
Kaszás Attila Terem	31 K	19:30	Mezei Satu Berecz András önálló estje

Jelenet a Bakchánsnők című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

A Mester és Margarita – december 21.

ráhangoló – 18 óra 15-től; az előadás után közönségtalálkozó

Csongor és Tünde – január 20.

ráhangoló – 10 óra 15-től

Rocco és fivérei – január 11.

ráhangoló – 17 óra 15-től; az előadás után közönségtalálkozó

Bakchánsnők – január 14.

ráhangoló – 18 óra 15-től; az előadás után közönségtalálkozó

A Mester és Margarita – január 31.

ráhangoló – 18 óra 15-től; az előadás után közönségtalálkozó

KEDVES NÉZŐINK!

A Nemzeti Színház a rezsiköltségek drasztikus emelkedése ellenére mindent megtesz azért, hogy folyamatosan működve minél több előadást nyújtson nézőinek. Ennek csak úgy tudunk eleget tenni, ha novembertől vasárnap, hétfőn és kedden a színház nem tart előadásokat. A műsorból látható, hogy a többi napokon viszont változatos kínálattal várjuk Önöket a Nagyszínpadon, a Gobbi Hilda Színpadon, a Kaszás Attila Teremben és Bajor Gizi Szalonban is.

**SZÍNHÁZ.
A VILÁGUNK.
KIZÖKKENT.
FELKAVAR. FELEMEL.
ELÉG **BÁTOR** VELÜNK GONDOLKODNI?**

AGÓN
január 14. • 19:00 **BAKKHÁNSNŐK**

január 11. • 18:00 **ROCCO ÉS FIVÉREI**

január 31. • 19:00 **A MESTER ÉS MARGARITA**

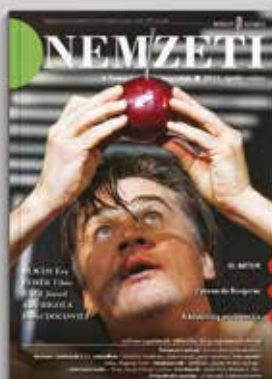
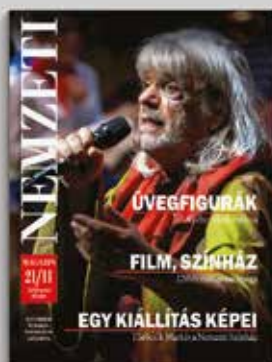
négy **ikonikus** előadás
előtte **ráhangelővel** • utána **közönségtalálkozóval**

BÉRLETBEN A NÉGY ELŐADÁS 4000 Ft
ELŐADÁSONKÉNT 25% KEDVEZMÉNY

Jegy- és bérletvásárlás: www.nemzetiszinhas.hu/musor • Információ, jegyfoglalás: jegy@nemzetiszinhas.hu

MINDEN, AMI SZÍNHÁZ, MINDEN, AMI NEMZETI SZÍNHÁZ...

- * SZÍNÉSZINTERJÚK * KULISSZATITKOK * PREMIERAJÁNLÓK
- * ELŐADÁS-AJÁNLÓK * SZÍNHÁZTÖRTÉNET * VILÁGSZÍNHÁZ
- * SZÍNHÁZI NOVELLÁK * GASZTROSZÍNHÁZ * KÜLÖNLEGES PROGRAMOK
- * SZÍNHÁZI FOTÓK * KRITIKUS NÉZŐPONTOK

A NEMZETI MAGAZIN
MINDEN KORÁBBI SZÁMA
ÉS AZ AKTUÁLIS KIADÁS
IS OLVASHATÓ A NETEN.

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Szabó Sebestyén László, Tóth László és Rácz József a Hazatérés című előadásban | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER

Bertolt Brecht: **A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR** | Molière: **DON JUAN**

JANUÁRIELŐADÁSOK

Lukácsy György: **HAZATÉRÉS** | Visconti forgatókönyve alapján: **ROCCO ÉS FIVÉREI** | Euripidész: **MÉDEIA** | Gárdonyi – Zalán: **EGRI CSILLAGOK** | Euripidész: **BAKKHÁNSNŐK** | Lope de Vega: **A KERTÉSZ KUTYÁJA** | Petőfi: **JÁNOS VITÉZ** | Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** | Georg Büchner: **WOYZECK** | Szabó Magda: **AZ AJTÓ** | Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** | Vörösmarty: **CSONGOR ÉS TÜNDE** | Tamási: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** | Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** | Petőfi: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** | Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI** | Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** | Tennessee Williams: **ÜVEGFIGURÁK** | Berecz András önálló estje: **MEZEI SATU**